

WAARDZEGGER

DECEMBER 2020

*25 jaar
Klein Profijt!*

met o.a. :

• **Zeldzame peterselie plant!**

- 25 jaar Klein Profijt!
- € 1700 van Rabo Support!
- Interview: *Jan Ruggenberg*
- Welke fruitbomen aanplanten?
- Terugblik op vlinderjaar 2020
- Oude iepen vogelvrij!
- Modderkruipers laten zich horen
- We zien ze niet vaak: uilen!
- Aanbod wintercursussen
- En nog veel meer...

Colofon

Waardzegger is een uitgave van Hoekschewaards Landschap (HWL), vereniging voor behoud en ontwikkeling van natuur en landschap in de Hoeksche Waard, opgericht in 1973.

Versijnt ieder kwartaal
 ISSN 1389-7454
 Jaargang 13 nr. 4, oplage: 1800
 HWL-lidmaatschap € 30,00 per jaar
 IBAN-nr. NL48 INGB 0002 9980 08

Materiaal uit deze uitgave mag alleen voor niet-commercieel gebruik aangewend worden, met bronvermelding.

Ledenadministratie HWL

Postbus 1080
 3260 AB Oud-Beijerland
ledenadministratie@hwil.nl

Natuurbezoekerscentrum Klein Profijt

Zalmpad 11, 3261 MD Oud-Beijerland
 Telefoon: 0186 621 888
 Beheerder: Merijn van den Hoogenhoff
kantoor@hwil.nl
 Openingstijden:
 Dinsdag t/m vrijdag 10.00 – 17.00 uur
 Zaterdag en zondag 12.00 – 17.00 uur

Nationaal Landschap Centrum

Veerweg 1c, 3281 LX Numansdorp
 Vanaf 1 maart 2020 is het NLC tot nader order niet meer geopend voor publiek, behoudens aangekondigde evenementen, lezingen, etc.

Dagelijks bestuur

Els van Veen (voorzitter) 078 618 0691
 Tineke Zuidgeest (secretaris) secretariaat@hwil.nl
 Richard Baan (penningm.) penningmeester@hwil.nl

www.hwl.nl

Redactie

Piet Schram (opmaak/vormgeving)
 Marcus Dekker (tekstcorrectie)
 Aad Bruijnzeel (verzending/verspreiding)

redactie@hwil.nl

Aanleveren kopij: eind eerste maand van ieder kwartaal, per email, uitsluitend in MS-Word, met zowel tekst als foto's in aparte bijlage, max. 600 woorden en max. 2 foto's per artikel.

Druk

Quadraat Grafimedia B.V.
Vorbereiding verzending
 HW Werkt

 <https://www.facebook.com/hwlandschap>
 https://twitter.com/HW_Landschap
 <https://www.instagram.com/hoekschewaardslandschap/>

FSC logo

Redactioneel

Voor de zoveelste keer door de bladzijden van dit bomvolle magazine bladerend, valt me weer de grote verscheidenheid op van zaken waar de vele werkgroepen zich zoal mee bezighouden en wat er allemaal gebeurt binnen het Hoekschewaards Landschap. Elke keer, als ik met een artikel bezig ben om dit 'op te maken', ben ik weer verbaasd wanneer ik dingen lees waar ik geen weet van had. Zo zal het de gemiddelde lezer ook vergaan, in ieder geval de nog 'prille' en zeker nieuwe leden. En die nieuwe leden blijven gelukkig komen! Laat de Waardzegger, naast de website, hét middel blijven om leden zoveel mogelijk te informeren over het reilen en zeilen van onze vereniging. Aan de hoeveelheid en verscheidenheid van de aangeleverde kopij zal het niet liggen! Dat HWL het goed doet, blijkt niet alleen uit het toenemend aantal leden en dat moeiteloos zich nog een (laatste) adverteerder meldde (waarvoor onze hartelijk dank!), maar ook uit het aantal stemmen dat tijdens de Rabobank Clubsupport op onze vereniging werd uitgebracht: 2 tot 3 maal zoveel als afgelopen jaren, wat ons een prachtig geldbedrag opleverde (zie elders in dit blad)!

Corona, wat heeft dát ons leven bepaald dit jaar. En nóg steeds volgen we voorlopig de maatregelen van de Rijksoverheid om besmetting met het covid-19 virus in te dammen. Voor de HWL-activiteiten heeft dit ondertussen grote gevolgen gehad. Dat het afscheid van Cees Mesker als vaste kracht nog steeds niet kan doorgaan, zal hij zelf niet zo erg vinden. Maar van de 13 geprogrammeerde cursussen konden er helaas maar 2 doorgaan, waarvan er eentje via Zoom *online* werd gegeven! Van deze mogelijkheid 'op afstand' maakten 14 enthousiaste deelnemers gebruik. Van de 18 geplande excursies zijn er slechts 5 doorgegaan; de oliebollenwandeling staat nog gepland. Wat er van onze nieuwe programmering voor het aankomende voorjaar terecht komt, zal in de toekomst blijken. Houd in ieder geval de HWL-website en berichten in het Kompas in de gaten, voorlopig zijn beide agenda's verder in dit blad nog onder voorbehoud.

Wat vinden we zoal in deze uitgave?

Natuurlijk de trotse vermelding van de ontdekte, zeldzame peterselieplant aan de oever van de Oude Maas; Water Natuurlijk stelt de schrikbarende, achterblijvende zwerfvuil, aan de oevers van de rivieren die ons omringen, aan de orde; een interview met Jan Ruggerberg, de klussenman van Klein Profijt; de eerste stappen van HW Zoemt over de bevordering van de biodiversiteit; herfst, tijd om fruitbomen aan te planten, maar welke?; het 4e deel over de in beheer hebben terreinen, ditmaal bij de scholen; een terugblik op vlinderjaar 2020; vogelvrije oude iepen en het 3e deel van de regels van het kappen.

Deze keer op de middenpagina twee technisch besproken foto's van de jubilerende werkgroep Natuurfotografie.

Vervolgens zijn er twee mooie bijdragen van de Modderkruipers; een opsomming van de vier doelstellingen van HWDuurzaam; een artikel over de uilen, die zich moeilijk laten zien; een voorbeschuwing op de aanstaande herdenking in 2021 van 600 jaar Sint Elisabethsvloed; een toekomstvisie over hoe Klein Profijt er over 25 jaar kan uitzien en tenslotte nog een oproep voor een plantenjacht aan het eind van het jaar. Meer kon er echt niet in!

Met deze veelzijdige uitgave hoop ik dat u de aankomende, donkere dagen rond kerst - mogelijk zelfs in individuele quarantaine - goed door kunt komen.

Een bijzonder gezond en voorspoedig 2021!

Foto voorpagina:

NBC Klein Profijt
 Merijn van den Hoogenhoff

Piet

Van de bestuurstafel...

Valt er weleens iets van de bestuurstafel? Dat zal ongetwijfeld het geval zijn, maar na een jaar meedraaien in het bestuur heb ik dat nog niet zien gebeuren. Wat prominent op tafel ligt, zijn het NLC, het onderwerp vrijwilligers en uiteraard corona, maar dat laatste is zoveel in het nieuws dat we het daar nu niet over gaan hebben. Overigens is het wel een lastig fenomeen. We willen niet tot stilstand komen, maar voortgaan is niet gemakkelijk.

Vrijwilligers zijn de kurk waarop de vereniging draait. Nu veel wegvalt, zijn er twee mogelijkheden: de vrijgekomen tijd wordt ingevuld met een andere bezigheid en als we straks weer voluit kunnen met onze activiteiten, is het werk voor HWL op een 2^e plan gekomen? Of - en dat hopen we in het bestuur - er worden allerlei creatieve ideeën en plannen uitgewerkt in de werkgroepen die gaan zorgen voor een frisse wind.

Volgend jaar wordt de Elisabethvloed van 1421 herdacht, een mooie kapstok voor educatieve activiteiten, excursies, lezingen...

Zittend op het terras achter het NLC, heerlijk in het zonnetje, schiet er van alles door het hoofd: wat een verrukkelijke plek, wat een uitzicht, wat een rust, wat zonde dat zo weinig mensen genieten van deze plek. Het heeft een geschiedenis. Er is wel het één en ander misgegaan, zoals het ontwikkelen van de polder achter het NLC, maar toch ... NLC hoort bij HWL. De financiën van het NLC zijn gezond en dat blijft nog wel even zo, maar niets doen, is geen optie. We moeten er voor zorgen dat we het pand en de ligging beter gaan benutten. Met de gemeente wordt gesproken over het positioneren van het NLC als deltapoort in de plannen voor het nationaal park NL Delta. Een mooie kans en een verplichting om aan de slag te gaan.

Heb je ideeën voor het NLC passend binnen de doelstelling? Kom er alsjeblieft mee.

*Tineke Zuidgeest
secretaris*

Knotbomen wachten niet...

Corona of niet, bomen moeten geknot worden en dat doe je met goed gereedschap. Dat was ook het idee van Cees Mesker. Ook al is hij nu met pensioen: geknot zal er worden, maar het ontbrak hem nog aan een goede elektrische kettingzaag. Goed gemutst ging hij vorige week naar de leverancier van HWL om eens op zijn gemakje een nieuwe kettingzaag uit te zoeken. Wat een pech alle elektrische kettingzagen waren op het moment verkocht, ook de aanwezige exemplaren. Wanneer er weer geleverd kon worden? Dat viel moeilijk te zeggen in deze lastige periode. Cees ging teleurgesteld op huis aan...

Hij wist niet dat het bestuur achter deze nee-verkoop zat. Het officiële afscheid van Cees heeft nog steeds niet plaatsgevonden en zoals het er naar uitziet, gaat het ook

Cees ontvangt, totaal onverwacht, uit handen van voorzitter Els van Veen zijn afscheidscadeau.

voorlopig niet gebeuren. Daar moest iets aan gedaan worden en werd er vast een cadeau aangeschaft: een elektrische kettingzaag! En daarom speelden we onder een hoedje met de leverancier.

inhoud

• Colofon / Redactioneel	2
• Van de bestuurstafel...	3
• Zeldzame peterselieplant!	4
• Pak zwerfvuil aan!	5
• Interview: Jan Ruggerberg	6-7
• HW zoemt	8
• Welke fruitbomen aanplanten	9
• Terrein in beheer 4	10
• Terugblik op vlinderjaar 2020	11
• Rabobank Clubsupport!	11
• Oude Iepen vogelvrij!	12
• Regels kappen van bomen 3	13
• Natuur centraal	14-15
• Voorzichtig positief!	16
• Viezen stinkvissen	17
• Vier doelstellingen HWD	18
• We zien ze niet vaak: uilen!	19
• 600 jaar Sint Elisabethsvloed	20
• Wintercursussen	21
• 25 jaar Klein Profijt 4	22
• Eindejaar plantenjacht	24
• Joops prikbord/adverteerders	25
• HWL-kalender 2020/2021	26
• adverteerders	27
• adverteerders	28

Het is gelukt! Op 20 oktober is het cadeau "coronaproof" aan Cees overhandigd, toen hij nietsvermoedend met Chiel Visser, de nieuwe beheerder van HWL, terreinen aan het inventariseren was.

We hopen dat Cees veel profijt zal hebben van zijn kettingzaag, ook tijdens het werk voor HWL, want hij blijft actief binnen beheer en de vereniging.

Zeldzame Javaanse peterselie!

Elza van Dorsser-Benne (Plantenwerkgroep)

Oenanthe Javanica Heeft u er ooit van gehoord? Zeer waarschijnlijk niet. In het Nederlands heet de plant: **Javaanse peterselie**, maar echt zeker is dat (nog) niet. Het is een leuk verhaal, dus als u de tijd heeft....

Foto's: Elza van Dorsser-Benne

om deze plant is de tocht begonnen

Frank van Gessele las in 2018 op Waarneming.nl dat meneer Bart Dijkstra een plant gevonden had aan de oever van de Oude Maas, waarvan hij de naam niet kon vinden. Frank vond het heel interessant, want hij hield en houdt van planten op naam brengen. Hij ging in 2018 en 2019 ook op zoek naar deze plant. Hij vond de plant, maar kon, evenals Bart, niet de juiste benaming voor de plant vinden. Frank verhuist. Ik word de volgende coördinator van de PWG, een superleuke groep mensen. Voor hij vertrekt, vraagt hij ons toch alsjeblieft in 2020 opnieuw naar die plaats te gaan en de plant te zoeken, te vinden en op naam te brengen. We beloven het en plannen 3 ebsand zoektochten in. Dat betekende dat we op 19 mei, 16 juni en 14 augustus met een paar PWG-leden om 8 uur 's morgens in het water staan. De Oude Maas stroomt een paar meter bij ons vandaan. We vinden de plant. Ik neem een klein stekje mee en laat dat thuis in een pot tot ontwikkeling komen. Pas in augustus bloeit de plant. Marianne Booms en ik determineren lang met een Flora op ons knieën, maar we kunnen de plant niet benoemen. Ik neem er foto's van. Neem ook een stengel met bloem en vruchten mee naar huis. Op 15 augustus komt een grote groep floristen bij elkaar. Ik laat allen de plant zien. Niemand weet om welke plant het

gaat!!!! Stuur maar op naar Leiden is het enige antwoord wat gegeven wordt. De plant wordt niet direct naar Leiden gestuurd. Eerst stuur ik gegevens en foto's naar **Waarneming.nl**.

In augustus breng ik de pot met de plant naar Truus van Belle, om verder te vertroetelen. Hij moet 2 x per dag onder water komen te staan. Het is immers een getijdeplant. Zij zet ze hem in haar vijver. Ik ga met vakantie. Meldt aan Frank wat we gedaan hebben en dat het afwachten is. Anders komt de ontknoping wel van de winter.

En dan.... op 25 augustus komt het antwoord. Florist Niels Eimers, zowel werkzaam voor de *Verspreidingsatlas* als voor *Waarneming.nl* heeft in een boek, dat niet iedereen op de plank heeft staan het antwoord op de al 3 jaar durende vraag gevonden:

***Oenanthe javanica*.**

Leuk, er komen felicitaties. Willemien Troelstra, onze district coördinator feliciteert allen, ons, de PWG, Frank, Niels en ook Bart.

Het is pas de 2de keer dat deze plant in

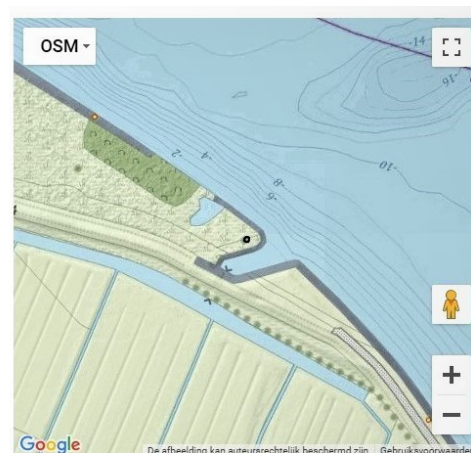

Nederland gevonden wordt.

Truus heeft na deze ontknoping de plant gedroogd. Hij was ondertussen 1.30 m. lang geworden en had een bloem en vruchten. Ze bracht de plant naar mij. Ik heb de plant opgestuurd naar Leiden

en op 15 oktober kregen we het verlossende woord van Leni Duistermaat, dé grote deskundige in Nederland, dé schrijfster van de nieuwe Heukels Flora 2020:

"Julie plant is de *Oenanthe javanica*. Gefeliciteerd!"

Water Natuurlijk: pak zwerfvuil aan!

Joost Kievit

Zwerfvuil en vooral plastic komt vaak in de rivieren terecht. Op weg naar zee wordt het de zogenaamde plastic soep. Het is een enorm probleem waar iedereen een beetje verantwoordelijk voor is. Volgens Water Natuurlijk Hollandse Delta geldt dat ook voor het waterschap, als beheerder van de binnenwateren en de dijken langs de rivieren. Ons waterschap lijkt achter te blijven bij de invulling van deze verantwoordelijkheid. Water Natuurlijk stelde schriftelijke vragen. Duidelijkheid en een actieve aanpak van het probleem zou de uitkomst moeten zijn.

Grote rivieren

Eilanden omringd door grote rivieren kenmerken het gebied van het waterschap Hollandse Delta. De door het waterschap beheerde watergangen monden uit op de rivieren. Langs deze weg en ook via land komen grote hoeveelheden plastic in de rivieren terecht op weg naar zee. Met enorme plastic eilanden in de oceanen als uiteindelijk gevolg.

Veel van dat plastic spoelt aan langs de rivierdijken. Het ligt dan tijdelijk op de waterlijn om na een hogere waterstand of een andere wind zijn weg richting zee weer te vervolgen. Het waterschap heeft een wettelijke zorgplicht voor deze dijken. Ze moet door onderhoud en inspectie de dijken in een goede staat houden. Volgens Water Natuurlijk hoort het vrijhouden van afval daar ook bij.

Unie van Waterschappen

De waterschappen in ons land werken samen in de Unie van Waterschappen. Binnen de unie proberen ze de aanpak van problemen op elkaar af te stemmen en tot een gezamenlijk beleid te komen. Ook voor de aanpak van plastic zwerfvuil is dat gebeurd. In een zogenaamd position paper staat beschreven wat een waterschap aan dit probleem zou kunnen doen. Het gaat dan om het volgende:

“Waterschappen worden zowel in hun rol als waterkwaliteitsbeheerder en als zuiveringsbeheerder geconfronteerd met plastic zwerfvuil en microplastics in oppervlaktewater en afvalwater. Het opruimen van zwerfvuil vraagt van de waterschappen de nodige inspanning en brengt extra kosten met zich mee. Waterschappen monitoren, verwijderen daar waar mogelijk, en signaleren de

problemen. Waterschappen leveren individueel een bijdrage om zwerfvuil aan te pakken, zoals het organiseren van zwerfvuilopruimacties met scholen en buurtbewoners, de ondertekening van de Statiegeldalliantie door individuele waterschappen, het ondersteunen van onderzoeken naar microplastics, het stimuleren van innovatie ideeën voor het opruimen van zwerfvuil met bijvoorbeeld de ‘Wasteshark’ en het organiseren van bewustzijns campagnes over zwerfvuil. Plastic zwerfvuil hoort niet in het oppervlaktewater. De Unie zet zich, samen met de waterschappen, actief in voor het terugdringen van plastic zwerfvuil in het oppervlaktewater.”

Vragen

Het beeld is dat het waterschap Hollandse Delta weinig doet aan de aanpak van dit probleem of daar geen ruchtbaarheid aan geeft. Reden voor Water Natuurlijk om daar schriftelijke vragen over te stellen aan het college van dijkgraaf en heemraden. We willen weten wat het waterschap doet en als het beeld klopt, willen we dat dit verandert. De ernst van het probleem vraagt om een actieve bijdrage van iedereen, zeker van een waterschap als verantwoordelijke voor de waterkwaliteit.

Meer informatie:

Joost Kievit MSc, voorzitter Water Natuurlijk Hollandse Delta, telefoon 078-6731522

Via <https://www.waternatuurlijk.nl/hollandse-delta-wn/nieuws-wn>

(o.a. schriftelijke vragen en position paper)

Water Natuurlijk

De groene stem in de waterschappen

Boven het maaiveld...

Piet Schram

Een erg betrokken en vooral geheel zelfstandige vrijwilliger. Iemand die niet hoeft te worden aangestuurd, hooguit hem vertellen wat je graag wilt. Iemand die met hart en ziel twee dagdelen per week op en rond Klein Profijt te vinden is. We hebben het hier over **Jan Ruggenberg (78)**, (nog maar) vijf jaar HWL-vrijwilliger, die vast deel uitmaakt van de knotploeg de Dolende Bevers en zich inmiddels heeft ontpopt tot vaste klussenman van Klein Profijt.

De serene rust, welke zojuist nog heerste bij mijn wandeling over de toegangsweg naar Klein Profijt, verdwijnt op het moment wanneer ik Jan Ruggenberg buiten voor de werkplaats aantref, met een kettingzaag in zijn handen, voor even deze rust verstorend terwijl hij een punt aan een paal zaagt die als tijdelijke vlaggenmast moet gaan dienen...

Jan is een doener, maar ook een prater, een ras verteller. Het kost hem dan ook geen enkele moeite uitgebreid te antwoorden op die paar vragen welke ik hem stel. Af en toe moet ik 'm onderbreken omdat we te ver uitwijken; tenslotte heb ik maar twee pagina's om te vullen!

Op mijn eerste vraag, dat de naam Ruggenberg nou niet direct een Hoekschewaardse naam is, krijg ik ook een lang antwoord. In het kort komt het erop neer dat zijn voorgeslacht van oorsprong uit Italië stamt en als glasblazer in loop der eeuwen via de rivieren naar Noord-Europa is getrokken en zich uiteindelijk in

Leerdam en Schiedam heeft gevestigd. Voor Jan verder gaat met plaatsen van zijn geïmproviseerde vlaggenmast gaan we eerst koffiedrinken. Binnen in het intieme Klein Profijt vraag ik achter de koffie, op gepaste afstand aan tafel, verder.

Hoe komt een stadsmens als jij in de Hoeksche Waard?

"Ik ben absoluut geen stadsmens. Ik moet buiten zijn, daarom vond ik hovenier zo'n mooi vak, altijd in de natuur. Ik ging ook vaak vissen en wielrenner, m'n hobby's." Wielrenner? "Ja, van mijn gespaarde geld kocht ik fiets onderdelen, dat deed je toen in die tijd, tot ik een complete racefiets had en ging daarmee bij een amateurploeg fietsen in de Hoeksche Waard, maar ook in Zeeland. Ik werd er zelfs ploegleider. Een van de jongens uit de ploeg woonde in Puttershoek. En zo heb ik uiteindelijk mijn vrouw Corry leren kennen, zijn we getrouwd en in Puttershoek gaan wonen. We kregen twee dochters en hebben inmiddels vier kleinkinderen."

Vervolgens lopen we al pratend weer naar buiten om de gefabriceerde vlaggenmast aan de boom tegenover het buffetluik - a.g.v. de corona maatregelen is de bezoekersruimte van Klein Profijt niet te betreden en dient een van de ramen aan de achterzijde als buffet! - te bevestigen. Bij het vastmaken van de enorme HWL-vlag blijkt deze veel te groot voor Jans tijdelijke, korte mast en raakt de grond. Jan besluit tot een andere oplossing: een echte vlaggenmast van zolder halen...

Hoe lang het is geleden dat hij zich als lid aanmeldde bij HWL, weet hij zich zo niet direct te herinneren. (Navraag bij de ledenadministratie blijkt dit in 2008 te zijn geweest.ps) Wel dat hij op z'n 73ste gestopt is met werken en zich toen heeft aangemeld als vrijwilliger.

"Ik heb me aangemeld op de Ritselaarsdijk, bij een knotploeg. Daar kreeg ik een telefoonnummer dat ik moest bellen. Het was een knotploegbaas die me afwimpelde; ze zaten vol. Kort daarop werd ik echter door Flip (Scherbeijn) gebeld, die een eigen knotploeg aan het oprichten was.

Jan Ruggenberg

Geboren op 17-5-1942 in Rotterdam. Bracht zijn jeugd door in Krooswijk, Door missende schoolperiodes a.g.v. van ziekte en revalideren na een ernstig auto ongeval, ging hij direct na de lagere school op z'n 14de aan het werk als leerling hovenier. Na een tweetal hoveniersbedrijven kreeg hij op z'n 17de bij de laatste al snel zelfstandig het beheer over een 3-4 grote tuinen bij welgestelden in Kralingen. Op z'n 28ste maakte hij een switch naar verf fabriek Peppel, waar hij verf bezorgde bij kantonniers van Rijkswaterstaat. Medio 1964 keerde hij terug naar het hoveniersvak, nu in dienst bij de Suikerfabriek in Puttershoek! Na een aantal jaren werd hij, voor bijna 10 jaar, regio-postbezorger bij de PTT, met standplaats Puttershoek. Vervolgens werd hij afdelingschef bij de Filatelistische Dienst van de PTT. Toen uiteindelijk deze dienst werd wegbezuinigd, stapte hij rond zijn 40ste in het bedrijf van zijn schoonzoon: het plaatsen van tijdelijke woonunits, de zgn. portabel cabines. A.g.v. van een faillissement kwam hij na 20 jaar op straat, maar ging direct aan de slag bij een vriend, een zelfstandige ondernemer in dezelfde branche. Hoewel Jan op z'n 65ste met pensioen ging, bleef hij daar verder werken tot zijn 73ste!

En tot op vandaag zit ik daar nog bij."

Ondertussen is een lange vlaggenmast van zolder gehaald en wordt al pratend een nieuw hijstouwje geplaatst.

Hoe komt het dat hij hier zijn vaste donderdagochtend doorbrengt:

"Nou, mijn vrouw heeft nagenoeg elke donderdagochtend haar vaste vrijwilligersochtend in Huis Te Hoecke en zo zijn we tegelijk weg."

Hoe zit het met zijn activiteiten bij de Dolende bevers?

"Nou, de laatste tijd blijft ik hier met nog enkelen achter, omdat de ploeg anders op locatie te snel klaar is met knotten en men dan te lang moet wachten op de auto die de gesnoeide takken voor Blijdorp komt ophalen. Hier is namelijk altijd werk genoeg in het onderhoud van Klein Profijt."

We lopen ondertussen met de voorbereide vlaggenmast terug naar plek tegenover het buffetluik; eindelijk gaat de grote vlag bevestigd worden... Op de vraag waar als HWL-vrijwilliger qua werkzaamheden nu zijn voorkeur ligt, is het antwoord heel stellig:

"Dat maakt me niet uit. Wat voor

HWL-vrijwilliger Jan Ruggenberg op zijn geliefde werkplek, de werkplaats op Klein Profijt...

Jan Ruggenberg legt de laatste hand aan het metalen frame, wat de nieuwe broeihut aan het kabouter pad moet ondersteunen...

handen komt. Ik heb iets in mijn hoofd wat ik wil gaan doen. Komt dan bijvoorbeeld Merijn (van den Hoogenhoff, beheerder Klein Profijt) met een verzoek, speel ik daar op in, zoals deze vlaggenmast. De andere dingen komen dan wel weer."

Sinds een aantal jaren heeft Jan in de regio Puttershoek-Maasdam ons blad Waardzegger rondgebracht, ruim 150 stuks, in weer en wind!

"Vóór mij was er al een vrijwilliger die dat deed. Op een gegeven moment kreeg ik het blad echter thuis met de post. Ik vond dat dit eigenlijk niet kon en op een vrijwilligersdag bij het NLC, toen ik de vorige redacteur tegen het lijf liep, heb ik me aangeboden. Met mijn postbode achtergrond vond ik het namelijk geen enkel probleem om deze rond te brengen!"

Inmiddels heeft de redactie (meer) vele vrijwilligers bereid gevonden om de Waardzegger voortaan rond te brengen i.p.v. te verzenden per post. Ik vraag hem hoe hij het vindt dat de bezorging hem inmiddels, gezien zijn leeftijd, door de redactie uit handen is genomen:

"Ik kan heel snel schakelen, ik vond het dan ook geen enkel probleem toen ik werd gebeld met de mededeling dat zich zoveel vrijwilligers hadden gemeld dat ik wel een stapje terug kon doen. Aangemelde vrijwilligers moet je niet afwimpelen, maar juist gebruiken. Dus zet mij maar op non-actief. Ik blijf wel op de achtergrond. Gebeurt er een keer iets dat jullie mij weer nodig

hebben, hoor ik dat wel."

Als redactie zijn we blij met zijn reactie. Het lag tenslotte best gevoelig. Intussen is dan eindelijk de grote vlaggenmast aan de boom bevestigd en is de HWL-vlag gehesen. Terug naar de werkplaats. Aan alles is te zien dat Jan zich hier als een vis in het water thuis voelt.

Tenslotte stel ik hem de laatste vraag, of hij een beetje vertrouwen heeft in de toekomst van de vereniging HWL. Zijn antwoord is stellig:

"Ja! Anders was ik er toen al geen lid van geworden. Je merkt dat men toch best veel invloed heeft en de inspraak in al die jaren is alleen maar gegroeid. Al er ergens in de Hoeksche Waard iets gebeurt, wordt HWL al snel ook genoemd. Dat is goed voor ons prachtige eiland. Ondanks dat hier niet

mijn roots liggen, houd ik sinds ik hier woon van de Hoeksche Waard."

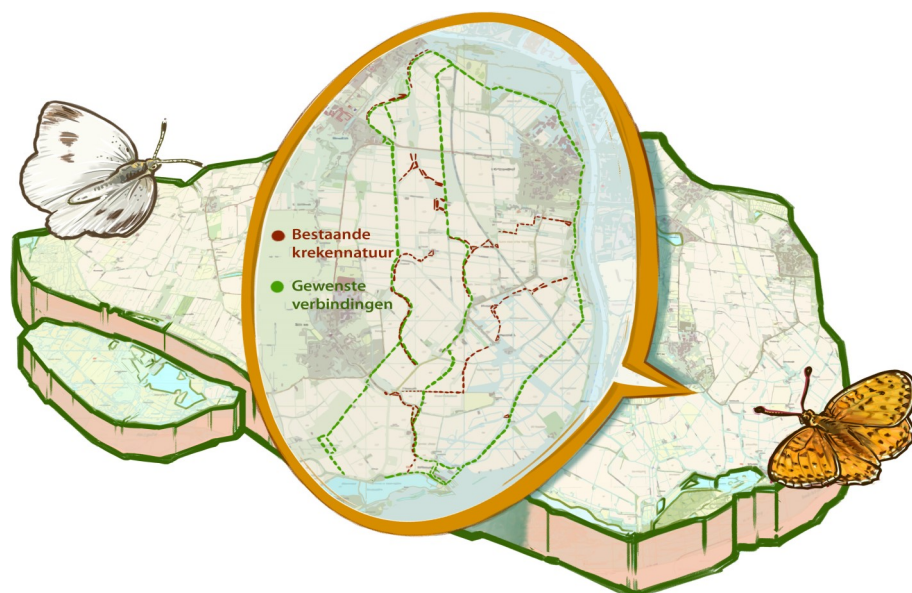
Voor ik vertrek, maken we nog een wandeling over het terrein van Klein Profijt en praat Jan honderd uit over wat er allemaal nog te doen valt qua onderhoud. Trots toont hij de nieuwe broeihut (foto boven) met het metalen frame, bestand tegen brandstichting, zoals hij zegt; het is een project van zijn hand.

Na een bezoek van ruim anderhalf uur laat ik Jan achter in zijn domein, in serene rust, slechts verstoord door het gezang van vogels en het zacht kabbelen van de golven van de Oude Maas; wat een plek om nuttig je vrije tijd door te brengen met doen wat je lust en je leven is!

HW zoemt, wegen voor natuur

Joost Kievit

Op initiatief van de gemeente Hoeksche Waard kwamen vertegenwoordigers van tal van organisaties en bewoners bij elkaar om na te denken over herstel van biodiversiteit. Er kwam een plan uit om natuurgebieden en dorpen met elkaar te verbinden. Ecologische verbindingzones of gewoonweg wegen voor de natuur. Dat vraagt wel aanpassing van het beheer en extra aanplant van bomen. Een aanvraag bij het "Samen voor biodiversiteit" innovatiefonds leverde een toekenning op. Realisatie komt hiermee in zicht.

ontwerp & illustratie: Arne van der Ree

Samenwerking

Biodiversiteit is van iedereen en voor iedereen. Dat het niet goed gaat met biodiversiteit is voor de meeste mensen wel duidelijk. Herstel is nodig en dat kan alleen als alle betrokkenen samenwerken. Dat is de insteek van het nationale Deltaplan voor biodiversiteitsherstel en ook uitgangspunt voor Hoeksche Waard Zoemt. Tal van organisaties op het gebied van natuur en landschap, agrarisch natuurbeheer, landbouw, imkerij en ecologisch leven en tuinieren werken in HW zoemt samen met burgers en overheden. Plannen maken en tot uitvoering brengen, doen we samen en we leren ook van elkaar.

Wegen voor natuur

Planten en dieren hebben net als mensen wegen nodig. Routes waarlangs ze kunnen trekken, voedsel vinden, nestelen, overwinteren etc. Hiervoor moeten die wegen voor de natuur dus de faciliteiten bieden. De routes zijn nodig om het natuurlijk gedrag van diverse diersoorten mogelijk te maken, maar ook om uitwisseling tussen gebieden mogelijk te maken. Als groepen van een diersoort geïsoleerd raken, leidt dat tot erfelijke verarming.

Door klimaatverandering is de noodzaak voor verbindingen nog groter geworden. Voor diverse planten en diersoorten wordt de grond te heet onder

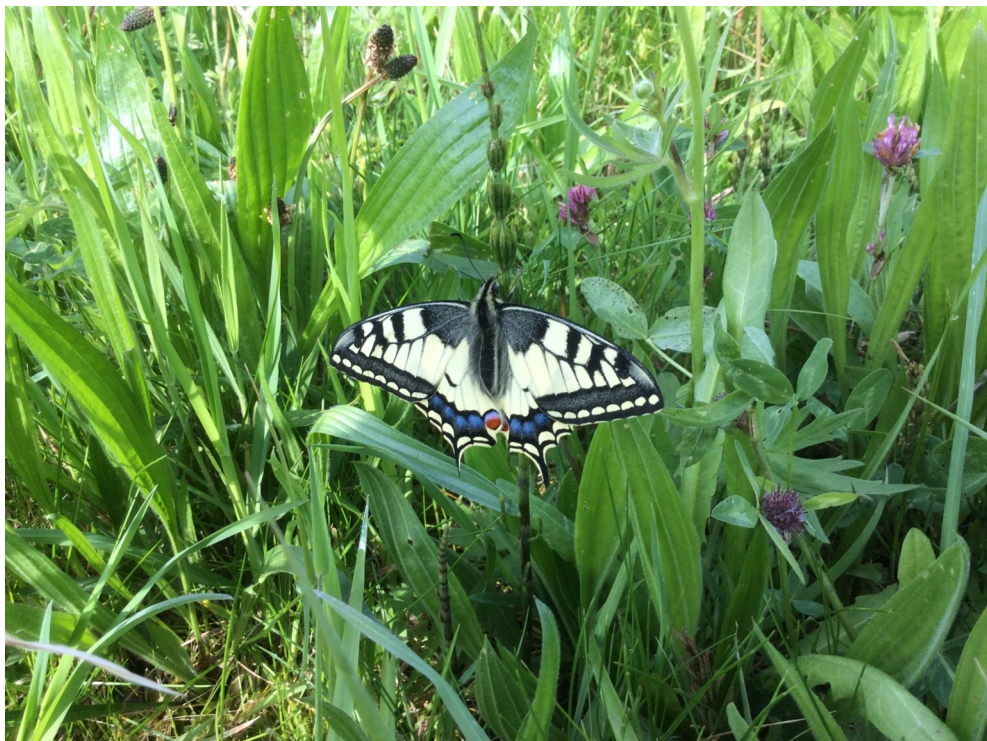
de voeten. Ze schuiven op van het zuid naar noord. Als die reis grote belemmeringen oplevert, wordt overleven steeds moeilijker. Het bestaande netwerk van wegen, watergangen en spoorlijnen kan ook prima voor natuur gebruikt worden. Door de groenstroken hierlangs slimmer te beheren, kan dit voor tal van planten en dieren uitkomst bieden.

Het doel van HW zoemt is het realiseren van een netwerk van ecologisch beheerde bermen, oevers, akkerranden en dijkwalen dat de natuurgebieden en de dorpen en buurtschappen in de Hoeksche Waard met elkaar verbindt en als groene vingers doordringt in het bebouwde gebied. Het beheer van dit netwerk is door de verschillende grondgebruikers op elkaar afgestemd en zodanig gefaseerd dat insecten het gehele vliegseizoen voedsel kunnen vinden.

Eerste stappen

De eerste stappen naar concrete invulling zijn gezet. Voor het oosten van de Hoeksche Waard zijn drie verbindingroutes uitgewerkt. Ze moeten de verbinding gaan vormen tussen in het zuiden de Oeverlanden Hollands Diep en in het noorden de natuurgebieden van Staatsbosbeheer langs de Oude Maas. Natuurlijke landschapselementen onderweg maken deel uit van de routes. Het gaat dan om de krekennatuur van Argusvlinder, bosgebieden en biologische boerderijen.

Er is in kaart gebracht waar een verandering van het beheer van bermen en taluds nodig is. Dit beheer dient mede op biodiversiteit te worden gericht. Bij een maaibeheer moet het maaisel wor-

De Koninginnepage heeft opmars gemaakt in de Hoekse waard, vooral aan de Gorsdijk in 's-Gravendeel nadat de dijk opnieuw was ingezaaid met wilde plantenmengsel.

Vervolg onderaan volgende bladzijde...

Welke fruitboom aanplanten?

Theo Vergunst (werkgroep Fruit&Sap)

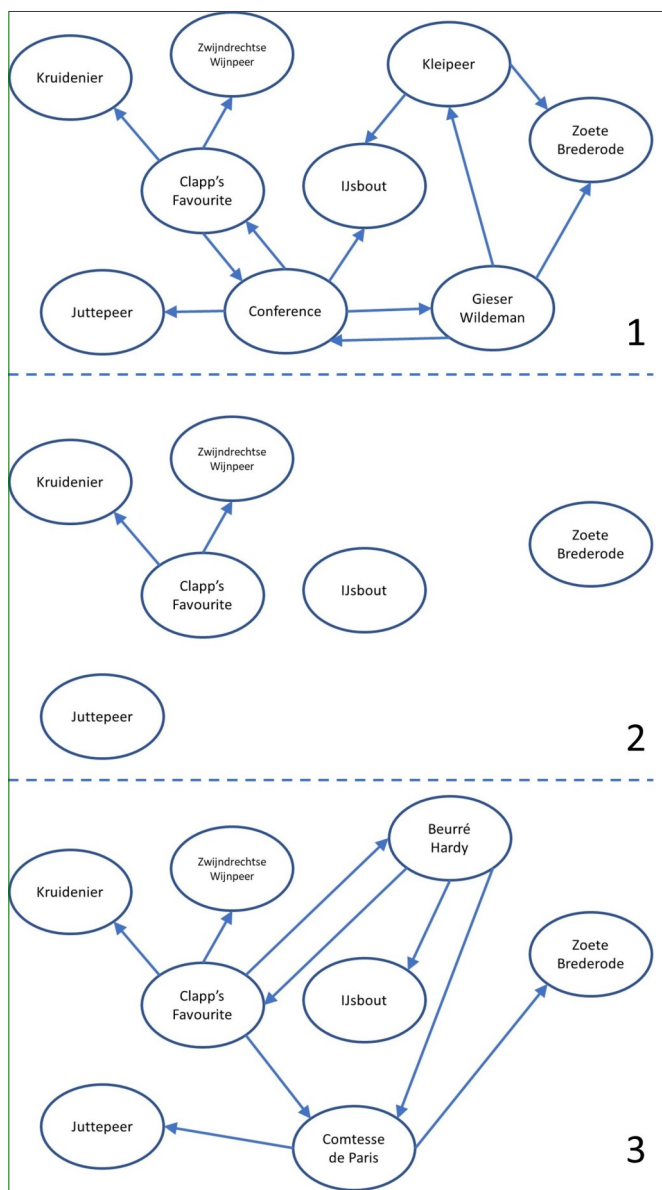
Nu de bladeren gevallen zijn van de appel- en perenbomen, is het weer tijd om fruitbomen aan te planten. Maar welke kies je nu?

Naast het gebruik van het fruit (hand, moes, stoven, drogen) is er natuurlijk ook de smaak (van zoet tot zuur) die een rol spelen bij de keuze. Daarnaast is ook bestuiving belangrijk. De meeste appel- en perenrassen hebben een andere soort in de buurt nodig voor goede bestuiving. Dit noemen we kruisbestuiving. Dit in tegenstelling tot zelfbestuiving, waarbij de boom zichzelf kan bevruchten (maar nog altijd met behulp van bijen en andere insecten). Maar wie bestuift wie? Gelukkig zijn er tabellen die hierbij helpen.

De werkgroep Fruit en Sap kreeg vorig jaar de vraag van een fruitboomeigenaar over perenrassen. Er was een aantal bomen dat het niet goed deed en die wilden ze vervangen voor appelbomen.

In schema 1 staat het bestuivingsschema wat wij gemaakt hebben. De pijlen geven aan wie wie bestuift.

Alle perenrassen hebben één of meer bestuivers, dus dit is een goed schema. Echter de Conference, Gieser Wildeman en Kleipeer leden een kwijnend bestaan en stonden op het punt geroid te worden. Wanneer dat zou gebeuren, ziet het schema er opeens anders uit. Dit hebben we in schema 2 weergegeven.

Nu blijkt dat opeens de meeste perenbomen geen bestuiver meer hebben. Geen goed idee dus. Wat dan wel? Een mogelijkheid is om te proberen de leefomstandigheden van de bomen te verbeteren (licht, voeding, water, ziektes), herplant van dezelfde rassen, of vervangen door andere rassen die ook de andere peren kunnen bestuiven. Hiervoor zou een nieuw bestuivingsschema gemaakt moeten worden. Een voorbeeld is weergegeven in schema 3.

De nieuwe perenrassen hebben wel andere eigenschappen zoals smaak en gebruik dan de vorige rassen.

Mocht je zin hebben om de werkgroep Fruit & Sap te helpen, of wil je meer weten, neem dan contact op via fruitensap@hw.nl. Je kunt ons ook volgen op Facebook: <https://www.facebook.com/FruitSapdag/>.

Zoals genoemd in de vorige editie van de Waardzegger gaat de werkgroep Fruit en Sap weer een cursus "hoogstam fruitbomen snoeien" organiseren. Informatie hierover volgt op een later moment. Houd de HWL website goed in de gaten.

den afgevoerd. Dit leidt tot minder meststoffen in de bodem en meer variatie aan plantensoorten. Dat is ook goed voor het insectenleven. Ook is fasering in het beheer nodig, zodat het voedselaanbod voor insecten het hele seizoen gewaarborgd is.

In een brief aan de gemeente Hoeksche Waard en het waterschap Hollandse Delta heeft HW zoemt gevraagd om in overleg dit beheer aan te passen en mede te richten op herstel van biodiversiteit. We hopen en verwachten dat hier een positief antwoord op komt. Ook is gevraagd om medewerking bij de aanplant van extra knotbomen. Ze

kunnen een meerwaarde aan de verbindingzones geven. Zo maken bijvoorbeeld vleermuizen vaak gebruik van boomrijen als vliegroete.

Toekenning innovatiefonds

De toekenning uit het "Samen voor biodiversiteit" innovatiefonds is een opsteker. Een erkenning voor ons project waar we trots op zijn. Het geeft ook een financiële injectie aan het project van 25.000 euro. Realisatie komt hiermee in zicht. We beginnen in het oosten van de Hoeksche Waard buiten de bebouwde kommen, maar aan opschaling naar de rest van de streek en de be-

bouwde omgeving wordt al gewerkt. Samen werken we aan een mooiere Hoeksche Waard waar ook komende generaties nog kunnen genieten van de natuur.

Nadere informatie HWzoemt: Joost Kievit, email kievitjoost@gmail.com, telefoon 0786731522

Terreinen in beheer (deel 4)

Gaëlle Cagé (terreinbeheer)

Dit is het 4e deel dat door de afdeling Terreinbeheer, over de terreinen welke in beheer zijn bij HWL, wordt besproken. Ditmaal: Groen nabij scholen.

In Puttershoek werd in 2009 een natuurlijke speelplek ingericht als onderdeel van het plan Wijk-van-je-Leven. Je vindt de natuurspeeltuin bij de drie, naast elkaar gelegen, basisscholen.

Bij de inrichting bleven de oude bomen staan en werd een rij jonge bomen aangeplant: wilde kastanje, tamme kastanje, linde, walnoot en eik. De waternavel veroorzaakt een plas-dras waar kinderen lekker kunnen klieren. Er is een spannend paadje door een rietkraag. Eilandjes waar je via een dikke boomstam naartoe kunt klauteren. Boschage om doorheen te struinen en dode takken. Een heuvel om overheen te fietsen en een lange betonnen buis waar je doorheen kunt kruipen.

Uiteraard had dit plan ook tot doel de biodiversiteit binnen de dorpskern te stimuleren. Het geheel zou ecologisch worden beheerd door HWL.

Ook scholen vergroenen hun terrein en doen dat soms in samenwerking met onze afdeling. Een leuk voorbeeld is de Burgemeester van Bommelschool op Blaaksedijk. Daar moesten in 2011 de stoeptegels en wipkippen plaatsmaken voor een levende wilgenhut, bij- & vlinder-vriendelijke struiken, fruitbomen, walnotenboom, moestuin, gras en boomstambanken.

Die groene schoolomgeving prikkelt de creativiteit van kinderen in hun spel en is ideaal voor (vaak spontane) natuureducatie.

Het onderhoud van de Natuurspeeltuin in Puttershoek doen wij deels in samenwerking met een schoolklas van één van de scholen. Gemeente HW is onze opdrachtgever. Dit jaar is de sterklas van de Petrus Datheschool aan de beurt. Het onderhoud van de tuin van de Van Bommelschool doen we samen met combi-klas 6/7/8. Hiervoor hebben we een overeenkomst met de school.

Het noodzakelijke onderhoud wordt door mij gebruikt als kapstok om de kinderen

te voorzien van bijpassende informatie. "Iew, een vieze dikke worm?!" "Waar moet ik die laten?" Dergelijke reacties leiden steevast tot een leerzaam gesprek. Ik laat de kinderen meedenken over het nut van wormen. En ondertussen voorzie ik ze van nieuwe kennis. Denk maar eens aan wilde bijen die vaak worden aangezien voor irritante wesp! Reken maar dat we dan nog niet zijn uitgepraat. En zo kletsen we wat af terwijl we wroeten in de moestuin, de wilgenbouwwerken bijwerken en knot-hout naar de aanhanger slepen. Want echt, er is zoveel te vertellen over de natuur als je buiten met kinderen aan het werk bent!

*Levende Wigwam
Van Bommelschool,
Blaaksedijk*

*Wilgen knotten
Natuurspeeltuin,
Puttershoek*

Moestuin natuurspeeltuin, Puttershoek

Waardzegger niet ontvangen?

Melden bij Aad Bruijnzeel via redactie@hwil.nl en wij proberen dit zo spoedig mogelijk te herstellen.

Terugblik op vlinderjaar 2020

Marion Zondervan (werkgroep Vlinders en Libellen)

Met 29 soorten dagvlinders, 237 soorten macronachtvlinders en 30 soorten libellen was 2020 een goed vlinder- en libellenjaar.

Bij de dagvlinders was het spannend of het Scheefbloemwitje (de nieuwkomer van vorig jaar) zich verder over het eiland zou verspreiden. Dat is goed gelukt: in 2019 werden er 5 vlinders gezien (alleen in Mijnsheerenland en Nieuw-Beijerland) tegenover ruim 60 vlinders dit jaar (in vrijwel elk dorp). Daarmee heeft de vlinder zich nu defi-

nief in de Hoeksche Waard gevestigd. Bijzonder was dit jaar de spectaculaire verschijning van enkele Geraniumblauwtjes in Numansdorp, ook een vlinder die voornamelijk in tuinen leeft. Maar waar het Scheefbloemwitje ons land op eigen kracht heeft bereikt, lift het Geraniumblauwtje mee met de import van geraniumplanten uit Zuid-Europa. Het is in ons land een zeldzame verschijning, dus kreeg Arjon Hitzerd veel aanloop nadat hij een Geraniumblauwtje in zijn tuin ontdekte. Extra bijzonder was dat het tot meerdere generaties kwam

(voortplanting in ons land is tamelijk uniek) waardoor de vlinder van juni tot oktober kon worden bewonderd. Naar verwachting zal het Geraniumblauwtje onze winter echter niet overleven.

De nachtvlinderwereld zorgde ook voor verrassingen. Vanwege de Covid-

Rode dennenspanner...

maatregelen werden de gezamenlijke nachtvangsten van onze werkgroep ingeperkt, maar een lichtval plaatsen in de tuin bleef mogelijk. Dat werd op veel plekken gedaan en met goed resultaat: er werden zelfs 12 soorten voor de eerste keer in de Hoeksche Waard gemeld. Nu gaat het bij de herkenning van nachtvlinders vaak om kleine details, daarom wordt elke nachtvlinderwaarneming door een landelijke moderator beoordeeld. Dit proces kost tijd, van deze 12 soorten zijn nu beoordeeld en goedgekeurd: Gevlekte zomervlinder, Esdoornzwergspanner, Rode dennenspanner, Vaal kokerbeertje, Prachtpurperuiltje, Zilveren groenuil en een rups van de Teunisbloempijlstaart.

Ook bij de libellen konden we een nieuwe soort noteren: de Zuidelijke heidelibel werd op drie verschillende locaties in het westelijke deel van de Hoeksche Waard gezien. Het is een zuidelijke soort die over grote afstanden zwervt, dus een incidentele bezoeker op ons eiland.

Meer informatie is te lezen in ons jaarverslag, dit wordt in het 1^e kwartaal 2021 gepubliceerd op de HWL-website.

Geraniumblauwtje...

Rabobank Clubsupport levert bijna € 1.700,- op!

De jaarlijkse clubkasactie van de Rabobank was dit jaar iets anders van opzet. De deelnemende verenigingen moesten dit jaar een specifiek bestedingsdoel aangeven.

HWL koos voor een impuls voor biodiversiteit in het door HWL in beheer zijnde **bosje aan de Hoekscheweg** in het Oudeland van Strijen. Dit is al een prachtige plaats voor vogels en andere flora en fauna, maar kan nog veel interessanter gemaakt worden door meer variatie aan te brengen in de bomen en struiken en een meer geleidelijke overgang van hoge naar lage begroeiing naar de omliggende landbouwgrond.

De Rabobank leden konden kiezen op bestedingsdoelen van 315 aangemelde verenigingen. Totaal was er dit jaar € 100.000, te verdelen.

Net voor het ter perse gaan van dit blad bezorgde de Rabobank een cheque. Daar werden we wel even stil van: **Bijna € 1.700 bij elkaar gebracht met 399 stemmen!** 2 à 3 keer zoveel als de afgelopen jaren. Alleen de Hospice Hoeksche Waard kreeg meer stemmen.

Terreinbeheerder Chiel Visser is zeer vereerd met dit geweldige bedrag en dat zoveel stemmers voor dit doel hadden gekozen en het nut zien van natuurontwikkeling en biodiversiteit. **Namens HWL. Alle stemmers bedankt!**

Oude iepen in de HW vogelvrij!

Marianne van der Waal

In de vorige Waardzegger stond een artikel waarin gevraagd werd om zieke iepen zo snel mogelijk te melden. Helaas wordt met die meldingen weinig gedaan is mijn ervaring. In elk geval niet op tijd. In december 1978 ben ik in de Hoeksche Waard komen wonen, aan de mooie Oudendijk bij Strijen. Op deze dijk aan de rand van het Oudeland van Strijen stonden prachtige iepen, geplant vóór de oorlog en nu zo'n 80 tot 100 jaar oud. Eén ervan stond zelfs aan het begin van mijn oprit en voelde ook een beetje als mijn boom...

Sinds halverwege de vorige eeuw worden deze oude iepen bedreigd door de iepziekte, een dodelijke schimmel die door kevertjes wordt overgebracht. De ziekte is heel besmettelijk en een aangetaste boom moet zo snel mogelijk verwijderd worden. In elk geval voordat de kevers uitvliegen en andere bomen kunnen besmetten.

Gelukkig werd er zo'n 20 jaar geleden een vaccin ontwikkeld dat de iep tegen besmetting beschermt. De iepen in de Hoeksche Waard zijn tot 2012 ingeënt, daarna is er besloten dat niet meer te doen. Dat was in feite het doodvonnis voor de 73 iepen die er nog over waren. Onbegrijpelijk dat deze beslissing genomen is voor zulke beeldbepalende iconen in het landschap.

Vroeg in dit voorjaar stond er een paar honderd meter van mij vandaan weer een zieke iep. Er wordt regelmatig gevraagd dit direct te melden en ik heb Gemeente HW en het Waterschap dan ook diverse keren benaderd. Helaas stond de boom er in augustus nog en heb ik opnieuw gebeld. Ik kreeg te horen dat de boom begin september gerooid zou worden, eerder was er geen tijd. Over andere bomen werd niet gesproken.

Op 4 september hoorde ik plotseling een hels kabaal en toen ik buiten ging kijken zag ik tot mijn ontzetting dat 'mijn iep' al half onttakeld was; de halve kroon ging al door de versnipperaar! Ik riep nog dat dit de verkeerde boom was, maar er werd mij gezegd dat het Waterschap opdracht gegeven had alle iepen aan de Oudendijk weg te halen.

In een paar uur tijd zijn er in totaal zes van deze prachtige bomen verloren gegaan. Een ware kaalslag.

Dat men niet eens de moeite heeft genomen mij van te voren in te lichten, vind ik onbegrijpelijk. Ook de leden van Bomenwerkgroep Fraxinus Excelsior waren erg teleur-

Volgens een woordvoerder van het Waterschap waren wel alle bomen ziek en om omwonenden te benaderen en informeren kostte teveel tijd.

Een wrang detail: dit voorjaar heeft de Gemeente Den Haag 8200 oude iepen laten inenten. Daar kan het dus wel! Dan moet het toch mogelijk zijn om de 25 à 30 bomen die nu nog over zijn in de HW te behouden!

Hoog tijd dat Gemeente Hoeksche Waard, het Waterschap, HWL en de Bomenwerkgroep zich gezamenlijk inzetten om dit voor elkaar te krijgen. En ja, dat kost geld, maar met groot materieel bomen weghalen en daarna herplanten, is ook niet bepaald gratis.

Het zou fijn zijn als er voor dit een soort fonds opgezet wordt, dan kunnen Gemeente en Waterschap daadwerkelijk aantonen dat zij zich inzetten voor behoud van natuur en cultureel erfgoed.

Kappen van bomen, wat zijn de regels? (deel 3)

Jan Prince (Planologie en milieu)

In de vorige twee Waardzeggers schreef ik over de regelgeving, waarin het kappen van bomen is geregeld. In deze derde en laatste aflevering behandel ik de mogelijkheden voor bezwaar en beroep tegen het kappen van bomen

Terugblik aflevering 1 en 2

De regels voor het kappen van bomen in de Hoeksche Waard zijn vastgelegd in:

- Wet natuurbescherming (Wet nb)
- Omgevingsverordening Zuid-Holland
- Algemeen plaatselijke verordening gemeente HW (APV)
- Bestemmingsplannen gemeente HW
- Keur van het Waterschap Hollandse Delta

In het algemeen hebben we alleen te maken met de Wet nb, de APV en het van toepassing zijnde bestemmingsplan. De Omgevingsverordening en de Keur van het Waterschap zijn voor ons van minder belang. De Wet nb en de APV hanteren het begrip 'houtopstand'. Let op dat de Wet nb en de APV op dit punt niet overeenkomen¹. Het bestemmingsplan spreekt over 'houtgewas', een begrip dat niet nader is omschreven. De wet nb kent een aantal uitzonderingen op het begrip houtopstand. Zo is deze wet niet van toepassing binnen de bebouwde kom (zie aflevering 1 voor een overzicht van de uitzonderingen). De APV geldt voor het gehele gemeentelijk gebied.

Bezwaar en beroep

Tegen een besluit van de overheid kan bezwaar worden gemaakt en eventueel beroep worden ingesteld. Als, volgens de APV en/of het bestemmingsplan, de kap vergunningplichtig is, zal de gemeente via een besluit al dan niet een vergunning verlenen. Tegen dit besluit kan, tot 6 weken na publicatie daarvan, bezwaar worden gemaakt bij de gemeente. Onderdeel van de procedure is een hoorzitting waar de indiener(s) hun bezwaar kunnen toelichten. Als de gemeente het bezwaar afwijst, kan men in beroep bij de rechtbank. Als de

De rode beuk in Greup bleef gespaard dankzij oplettende burgers, die in gesprek gingen met provincie en gemeente

rechtbank het bezwaar ongegrond verklaart, is er nog een mogelijkheid tot hoger beroep bij de Raad van State. Houd er rekening mee dat een verleende vergunning rechtsgeldig is, ondanks een bezwaar- of beroepsprocedure. Het kan daarom raadzaam zijn om bij een bezwaar of beroep een voorlopige voorziening bij de rechtbank respectievelijk de Raad van State aan te vragen. De rechtbank of de Raad van State kan dan besluiten om de kap aan te houden tot er uitspraak is gedaan.

Bij een bezwaar is het van belang om steekhoudende argumenten aan te dragen. Dit kunnen ecologische redenen zijn, zoals de aanwezigheid van vleermuizen, broedende vogels of jaar rond beschermde nesten. Ook landschappelijke en/of cultuurhistorische aspecten kunnen een rol spelen.

Het kan zinvol zijn om, zodra bekend is dat er gekapt gaat worden, het gesprek aan te gaan met betrokken partijen om tot een aanvaardbare oplossing te komen. Op deze manier is, bij de

aanleg van de rotonde Stougjesdijk, de rode beuk bij de Greupkerk gespaard gebleven.

Samenvattend komt het er op neer dat uitsluitend bezwaar kan worden gemaakt tegen het kappen van bomen als deze op de gemeentelijke bomenlijst of in een bos- of natuurgebied staan. Als dat niet het geval is, kan nog worden geprobeerd om, met zoveel mogelijk medestanders, de betrokken persoon of instantie op andere gedachten te brengen. Publiciteit kan hierbij nuttig zijn.

Meer informatie over bezwaar en beroep vindt u op www.rijksoverheid.nl (zoek op bezwaar en beroep).

¹) In de Wet nb is een houtopstand een zelfstandige eenheid van bomen, boomvormers, struiken, hakhout of griend, die een oppervlakte heeft van tien are of meer, of bestaat uit een rijbeplanting van meer dan twintig bomen, gerekend over het totaal aantal rijen.

In de APV bestaat een houtopstand uit één of meerdere bomen, hakhout of een houtwal.

Rectificatie

Terecht reageerde Jaap Scheper op het artikel "Herfst!" van de plantenwerkgroep in de vorige Waardzegger. Vanzelfsprekend waren de rode bessen niet van de Esdoorn, maar van de Lijsterbes en de vlinder op de foto niet een Atalanta, maar een Distelvlinder.

Auteur Coraline Baksteen-Kleinjan treft hier geen enkele blaam. Door onzorgvuldigheid waren door de redacteur zelf (onjuiste) fototeksten geplaatst.

Misschien kunnen dergelijke fouten in de toekomst worden voorkomen om de aangeleverde foto's direct van de juiste tekst, plaats of benaming te voorzien. De redacteur doet weliswaar zijn uiterste best, maar bezit helaas niet het specialisme van de leden van de diverse werkgroepen...

Oeverlanden, Jannie Dam

Technische gegevens

Diafragma:
F7.1

Brandpuntsafstand:
30 mm

Belichtingstijd:
1/125 sec

ISO:
100

Camera:
Ricoh Pentax K-1

Lens:
15-30 mm

Het onderwerp

In maart 2018 kregen we nog een beetje winter in “De Oeverlanden”.

“De Oeverlanden” van Strijensas heette vroeger Albert-Pieter-Leendertpolder (APL). Dit voormalig landbouwgebied is omgetoverd in een aantrekkelijk en toegankelijk natuurgebied, waar eb en vloed vrij spel hebben. Tevens dient het gebied als waterberging.

In maart 2005 zijn de eerste werkzaamheden begonnen en is het een open rivieroeverlandschap van het Hollandsch Diep geworden met open water met droogvallende platen en ruigtes. In 2006 is het gebied opengesteld voor het publiek. Men kan er heerlijk wandelen en er loopt ook een fietspad langs het gebied.

In dit open landschap grazen Schotse Hooglanders, die er voor zorgen dat het gebied niet vol groeit met wilgen. Veel ganzen rusten en foerageren in dit gebied, maar ook andere vogels weten het gebied te vinden. Zelfs vliegt er regelmatig een zee- of visarend over.

De Werkgroep Natuurfotografie, waar ik ook lid van ben, komt regelmatig in dit gebied om de flora en fauna vast te leggen.

Het maken

Op die morgen had het gesneeuwd, dus ben ik snel naar het gebied gegaan. Het was er prachtig. Het licht was goed en de koeien liepen er ook, dus snel aan de slag.

Op de foto zie je de rietkraag die de scheiding aangeeft van water en land en zo word je het landschap ingeleid. De knotwilgen, met hun prachtige stammen aan de andere kant van het water, staan in één lijn naar achteren.

De oude grote wilg is blijven staan in het landschap en geeft in de zomer schaduw aan de dieren.

De Schotse Hooglanders hebben dezelfde kleur als het riet en zo is het een rustig geheel.

Kom ook eens een kijkje nemen, elk seizoen is het er mooi.

Reuzenzwam, André Hasselmeijer

Technische gegevens

Diafragma:
F8

Brandpuntsafstand:
105 mm

Belichtingstijd:
1/50 sec

ISO:
200

Camera:
Nikon D800E

Lens:
Nikon 105mm

Het onderwerp

De reuzenzwam is een parasitaire schimmel die vanaf de zomer regelmatig is waar te nemen rond de stamvoet van loofbomen, zoals op deze foto bij een beukenboom. Door overvloedige regenval kunnen ze super groot worden met soms wel een diameter van een meter. De reuzenzwammen komen veelvuldig jaarlijks op dezelfde plaats terug. Het zichtbare deel sterft in de late herfst af.

Ondanks dat ze er indrukwekkend uitzien en enorm fascineren, zijn ze enorm schadelijk voor de bomen, omdat ze wortelrot veroorzaken. Bestrijding is niet mogelijk. Een getroffen boom zal proberen de reuzenzwam kwijt te raken door wortels aan te maken en extra hout. Zodra de vruchtlichamen zich openbaren, is de ziekte al ver gevorderd en zal de boom uiteindelijk het loodje leggen. De zwam blijft overigens wel doorleven als de boom dood is.

Het maken

Velen onder ons en mezelf inclusief vinden de vorm en kleuren van paddenstoelen en zwammen betoverend. Deze foto is gemaakt in de ochtend vlakbij huis in Maasdam met een rode bewolkte lucht die zorgde voor warme en diepe kleuren. Om de opbouw van de zwam goed zichtbaar te maken en ook om diepte in het beeld te brengen, is een laag standpunt ingenomen. De foto is van wat afstand gemaakt met een 105 mm lens om de zwam en de omgeving wat dichterbij elkaar te brengen. Het scherpstelpunt was gericht op de zwam. Met het gekozen diafragma en de focus op de paddenstoel wordt de reuzenzwam scherp en de omgeving ervan onscherp in beeld gebracht. De aandacht van de kijker wordt hierdoor naar de reuzenzwam getrokken.

Voorzichtig positief!

Theo Schuurmans (aquatische werkgroep)

Vier jaren zijn verstreken, 72 veldwerkmomenten zijn volbracht. Nog een jaar te gaan met 18 veldwerkmomenten en het eindaantal 90 is behaald. Waar gaat dit over? Zelfs in deze lastige Corona-tijd heeft de aquatische werkgroep van HWL, "De Modderkruipers", naast haar reguliere werkzaamheden standvastig volgehouden met het bemonsteren van sloten. Waarom? De kernvraag die "de modderkruipers" zich stellen is: "Hebben akkerranden, u weet wel, die sierlijke bloemenranden naast de akkers, effect op het leven in de sloot". Zijn deze effecten meetbaar en stimuleren akkerranden de biodiversiteit van onze sloten of niet? Stichting Veldleeuwrik gaf HWL in 2017 de opdracht om dit te onderzoeken. Naast het meten van de effecten op de slootfauna werd door andere vrijwilligers van HWL gezocht naar insecten in de akkerranden. Deze rapportage zal niet over dat deel van het onderzoek gaan. Onze werkgroep is louter verantwoordelijk voor slootonderzoek.

Dit verslag is zeker geen eindrapportage en dit is ook niet de juiste plek om de slotconclusies te delen. Het onderzoek duurt in totaal vijf jaar en pas vier jaar zijn verstreken. Echter, ruimte voor het oplichten van de sluier, is er altijd, het zijn geen staatsgeheimen.

Om iets te kunnen zeggen over de effectiviteit van die akkerranden op de slootfauna, moet je vanzelfsprekend sloten bekijken met akkerranden. Het liefst met akkerranden aan beide zijden van de sloot. De aanname is dat agrarische machines niet meer tot nabij de sloot zullen komen, waardoor vooral bij het sproeien met meststoffen of plaag onderdrukkende middelen de sloot extra wordt ontzien. We weten dat sloten die te rijk zijn aan voedingstoffen een geringe biodiversiteit tonen.

Om het verschil met sloten zonder akkerranden te kunnen meten, moeten ook deze sloten bekeken worden. Ons uitgangspunt is dan ook, vier sloten met en vier sloten zonder, tegen elkaar weg te zetten. Meestal nemen wij naast de acht vergelijk-sloten één of twee extra sloten mee per jaar (reserve). Er wordt twee maal per jaar gevestig met gestandaardiseerde RAVON schepnetten, met een tussenpauze van ongeveer acht weken. Vandaar zestien tot twintig meetmomenten per annum. Met een klein groepje vrijwilligers wordt dan totaal ongeveer een uur geschept per plek, per moment om de vangst daarna ter plekke uit te zoeken en op naam te brengen.

Wij zijn voorzichtig optimistisch over de uitkomsten. (zie onderstaande tabel).

In grote lijnen betekenen de waarden in de tabel dat er in 2020 bijna 3200 beestjes zijn gevangen, verdeeld over bijna 50 soorten in sloten voorzien van akkerranden. Een oplettende lezer ziet meteen dat deze waarden bij sloten zonder akkerranden opvallend veel lager liggen. Daarmee is de kous af, zou je zeggen. Maar zo eenvoudig is het niet. Er zijn op één sloot tal van variabele parameters van toepassing. We noemen dat biotische- en

Een gevlekte Amerikaanse rivierkreeft

abiotische factoren. Biotische factoren zoals competitie tussen soorten o.i.d. zijn doorgaans van minder invloed op het leven in een sloot. Abiotische factoren daarentegen zijn van groot belang en kunnen niet altijd in de hand worden gecontroleerd. Grondsoort, diepte, breedte of stroomsnelheid zijn meestal constant en goed in kaart te brengen. Maar zaken als de invloed

Vervolg onderaan volgende pagina

Wellicht heeft u ons 'veldlab' op wielen wel eens in de polder zien staan..

2020	MET AKKERRANDEN				ZONDER AKKERRANDEN			
slootnummer	SLOOT 1	SLOOT 2	SLOOT 3	totalen	SLOOT 4	SLOOT 5	SLOOT 6	totalen
## individuen	454	938	1806	3198	881	314	599	1794
## soorten	45	50	51	49	29	29	42	33

ViezeN stinkvissen...

Het leven is wonderlijk, net als de natuur. Kent u dat? Hoe iets als gisteren aanvoelt en tegelijk een eeuwigheid geleden lijkt. Het is al weer enkele jaren geleden dat een ander bevriend licht in de vereniging ons een openbare excursie in de maag splitste. Zo konden mensen van buiten onze aquatische werkgroep zien, wat wij zoal uitvraten in dat water.

Het koude jaargetijde was aangetreden en wijzelf, met een flinke groep "aquaten" aanwezig, vroegen ons af waarom wij überhaupt nog het water in zouden gaan. En voor wie? Onze verwachting was dan ook, dat er niemand zou opdraven met deze kou, om zich onverhoopt in het waadpak te hijsen. Saillant detail is dat een waadpak niet lekker zit met veel kleding eronder. Koude wateren betekent ook zeker koude vissers. Een vreemde auto verscheen op de afgesproken plek. Onze oude secretaris wijlen Bob Wiggers sprong vastberaden uit het vehicle. "Goedemorgen allen!" galmde het door het lege bos. Verdikkie, dat was een tegenvaller, toch het water in, ging er door mijn hoofd. Daarentegen wat was er nou leuker dan een nietsvermoedende gentleman, want dat was Bob, het waadpak in manoeuvreren en hem te overtuigen van al het moois in het water. Natuurlijk ook met een beetje leedvermaak, want oh wat zou hij het koud hebben. Maar Bob? Hij gaf geen krimp en liet zich verwonderen, zoals dat hoort bij natuur. Hij was bijna euforisch bij het aanschouwen van zijn eerste modderkruiper. Tjonge, wat is dat voor een prachtig visje. Bob, met een lange staat van dienst in de gezondheidszorg, was een statige man. Ik mokte de keurige visser. "Dat is nou een grote kleine modderkruiper, Bob". Verward keek hij me aan. Ja, vervolgde ik. Niet een kleine grote modderkruiper, dus. Die komt hier niet voor. Voor mij een routine grap, voor Bob Latijn. Ik legde welwillend uit. Bob, er zijn grote en kleine modderkruipers, dat zijn twee verschillende soorten. Hij kon er om lachen. De meeste bekenden weten van mijn obsessie met de grote modderkruiper *Misgurnus fossilis*. De op ons eiland

ooit algemene soort leek volledig verdwenen met de start van het nieuwe millennium.

In 2012 vingen Dick van Houwelingen en ik op de Esscheplaat onverwacht enkele tientallen exemplaren van deze typische poldervis. Met zijn palingachtige verschijning en prachtige bruin en gouden strepen, zijn koddige baardharen spreekt de vis tot ieders fantasie. De vangst leidde tot meer onderzoek en hernieuwde speurtocht naar zijn voorkomen. We schreven in 2013 een rapport over de vangsten op Esscheplaat. Daarna maakte ik een stevige, mogelijk onverstandige, belofte het preliminaire rapport van 2013 op te volgen met een echt boek over modderkruipers, "**Viezen Stinkvissen**". Vriend en vijand werd ingezet als assistent. Familieleden werden gedwongen te helpen op straffe van inhouding van zakgeld. Oproepen aan bewoners van de Hoeksche Waard resulteerde in oude vindplaatsgegevens en tal van sterke verhalen. Zoveel informatie kwam tot mij, dat ik meermaals struikelde over mijn ambitie. In 2016 hield ik een presentatie en tevens lancering van mijn langverwachte boek in het NLC.

Edoch, het boek kwam niet. Schrijversblok, of wat dan ook. Maar nu is het dan zover. De eindplanning voor publicatie was februari 2021. Dit stel ik nog één keer uit tot het tijdstip waarop we van de Corona af zijn. Ik wil een heuse boek presentatie. Dat verdienen al die vrijwilligers die met hulp of geld ondersteuning hebben verleend.

Het boek telt tussen de 100 en 200 bladzijden, is vol kleur en prachtige foto's. Het is geschreven voor jong en oud. Met feit en fabel, wetenschap en fictie.

Overdracht van kennis op kinderen, een noodzakelijk kwaad

Overdracht van kennis op kleinkinderen, de laatste kans op een duurzame samenleving...

U kunt alvast een boek bestellen op info@theoschuurmans.nl. (kosten ongeveer € 30,-)

van het weer, (b.v. de enorme warmte en droogte van de afgelopen paar jaar) is niet te voorspellen, maar is van grote consequentie op de vangst.

Vissen gaan bij hoge warmte naar diep water of leggen het loodje door zuurstofgebrek hoger in het water. Dus

voordat echte conclusies kunnen worden getrokken, is een kwaliteit studie van de verschillende soorten essentieel. Welke beestjes we zoal vangen? Amfibieën, vissen, kreeften, krabben en garnalen; kevers, wantsen, bloedzuigers en libellen, etc.

Wil je graag mee met de "Modderkruipers"?
Coördinator: 06-5105 1688.

De vier doelstellingen van HWDuurzaam

Piet Jansen (bestuurslid HWDuurzaam)

Jammer genoeg kon de Oeverloop door Corona dit jaar niet doorgaan. Maar misschien heeft u wel gewandeld langs de routes in de Hoeksche Waard. Heeft u ook producten van eigen grond gekocht? Het eten van lokale producten is duurzaam en het bevordert een handelsmodel dat door de globalisering bijna is weggedrukt. De variatie aan producten uit de Hoeksche Waard is het hele jaar door groter dan menigeen verwacht. U kent Piet Jansen waarschijnlijk van zijn berichten over de Oeverloop en natuurlijk weet u ook dat hij coördinator is van de werkgroep Duurzaamheid van HWL. Hier zijn bijdrage als bestuurslid van HWDuurzaam.

De werkgroep organiseert lezingen en geeft voorlichting over voeding, biodiversiteit en circulaire landbouw. Wij hebben ons daar allerlei vragen gesteld:

Hoe houden we ons warm na het aardgas?

Hoe heeft onze visie op schade aan het milieu door plaagbestrijdingsmiddelen en andere chemicaliën zich in de loop der jaren ontwikkeld?

Wat kunnen we doen met de stortplaatsen van havenslib die we ook in de Hoeksche Waard hebben?

Zijn stortplaatsen helemaal verleden tijd of denken we dat het leven in onze oceanen het toch niet merkt wat we erin lozen?

Dezelfde lijn

Van hieruit is mijn sprong naar niet zo groot naar HoekscheWaardDuurzaam. Misschien lijkt het wat verwarrend, met al die verschillende petten. Maar mijn doelstellingen - ook van mijn activiteiten bij Grootouders voor het klimaat, bij de Artsen voor Vrede en bij Natuur en Milieu - liggen allemaal in dezelfde lijn: onze aarde leefbaar houden voor onszelf, onze kinderen en kleinkinderen. De hoek van waaruit verschillende organisaties naar deze doelstellingen kijken, kan wel wat verschillen, de kern blijft: de zorg voor een leefbaar milieu, het stoppen van nog meer schade en het opvangen van schade aan de natuur en het klimaat die we al hebben aangericht. U ziet hierin begrippen als klimaatmitigatie en -adaptatie terug, doelstellingen die onze gemeente ook nastreeft, tegelijk met biodiversiteit en circulair ondernemen.

Hoe draagt HWDuurzaam daaraan bij?

Het laatste jaar hebben wij ons vooral laten zien bij activiteiten voor de Regionale Energie Strategie (RES) en de Regionale Structuur Warmte (RSW), allebei opgaven die zich richten op het

jaar 2030. Wij hebben geprobeerd in te schatten wat het betekent om in 2040 energieneutraal te zijn. Wat betekent dat voor onze leefgewoonten en onze energiebehoeften? Daarbij wordt ook ingezet op energiebesparing, want energie die je niet gebruikt, hoef je ook niet op te wekken. Niet met fossiele brandstoffen, niet met zon of wind, niet met geothermie. Bezuinigen op energie leidt tot minder CO₂-uitstoot en ook tot minder windturbines en zonneweiden. Doen we het ook?

Dubbel glas in een historisch pand als bezuinigingen tellen zowel oude- als nieuwe methoden mee...

Welke opdracht heeft HWDuurzaam in haar statuten voor zichzelf vastgelegd?

Ons doel wordt omschreven in vier punten:

1. De Hoeksche Waard zelfvoorzienend op het gebied van energie;
2. Duurzaamheid is het leidende beginsel in het handelen van personen,

bedrijven en overheidsinstellingen;

3. Educatie op het gebied van energie en duurzaamheid wordt bevorderd;
4. Ons nationaal landschap wordt verrijkt en beschermd.

Op elk van deze punten wil ik in de volgende uitgaven van De Waardzegger nader ingaan, maar eerst wil ik nog wat kwijt over de werkwijze van HWDuurzaam.

In het Klimaatakkoord wordt omschreven dat bij lokale energieprojecten de bevolking moet meeprofiteren van de opbrengsten. Steeds duidelijker wordt dat 50% van de projecten in handen moet komen van bewoners en bedrijven in de nabije omgeving. Wij gaan in gesprek met alle ondernemers die in de Hoeksche Waard energieprojecten willen realiseren. Wij willen dat niemand achterblijft in de energietransitie. Wij laten dat nu al zien door dit jaar de energienota van de Voedselbank Hoeksche Waard te betalen. Als wij met uw steun kunnen deelnemen in grote projecten, kunnen we ook een niet uitgekeerd deel van de opbrengst besteden aan doelen die voorkomen dat burgers in de Hoeksche Waard achterblijven.

Zelfvoorzienend

Als u de besprekingen over de RES volgt, kunt u al wat zien van het onderwerp van mijn volgende artikel: Hoe wij eraan bijdragen dat de Hoeksche Waard zelfvoorzienend wordt op het gebied van energie, duurzame energie uiteraard, geleverd via de landelijke coöperatie OM | Nieuwe Energie.

We zien ze niet vaak, maar ze zijn er wel: uilen!

Ruud Polderman (werkgroep uilen)

Omdat het echte nachtdieren zijn, zeker kerkuilen, krijgen we ze niet zo vaak te zien. Het is ook altijd een verrassing wanneer zo'n schim overvliegt. Dankzij hun veren met een franje vliegen ze ook onhoorbaar en zijn daarom de schrik voor muizen. Een muizenplaag, zoals in Friesland, is in de Hoeksche Waard niet voorgekomen, al zijn er wel periodes in de afgelopen jaren waarin de boeren ook klaagden dat het rielde van de muizen. Zo erg als in Friesland is het hier nooit geweest.

Mede dankzij de inzet van de Uilenwerkgroep hebben we in de Hoeksche Waard nog een heel mooi bestand van deze prachtige en nuttige vogels.

Kasten plaatsen en deze ook controleren en schoonmaken, is een belangrijke bezigheid. Wanneer er een broedsel is, worden de jongen geringd en dat levert veel belangrijke informatie op. Kerkuilen uit de Hoeksche Waard zijn al levend aangetroffen in kasten met een broedsel bij Brussel en zelfs ten oosten van Parijs.

In 2019 hadden we op 27 locaties totaal 33 broedsels van kerkuilen en 128 jongen. Daarvan zijn er 112 geringd. Bij de steenuil was op 26 locaties sprake van een broedgeval en werden ongeveer 66 jongen geboren. Steenuilen broeden niet alleen in kasten maar soms ook onder daklijsten van schuren of knotwilgen, waardoor niet bij alle locaties bekend is hoeveel jongen er zijn geboren. Het kunnen er dus ook nog meer zijn.

Ook ransuilen, die in oude kraaiennesten broeden, zijn nog in een flink aantal aanwezig. Zeker 14 broedlocaties zijn in 2019 gemeld met zeker 30 jongen. Als deze jongen uitvliegen, kan je ze bij schemer niet missen, want ze beginnen zodra het schemer is te roepen om eten. Net een piepende deur. Een paar weken en dan zijn ze zelfstandig.

Ook bosuilen hebben de Hoeksche

Waard gevonden op 6 locaties. Steeds vaker meer in het binnenland en niet meer alleen aan de randen. Het aantal jongen is niet precies bekend.

Omdat 2019 een goed jaar was voor de uilen, was de verwachting dat 2020 wat minder zou worden, omdat de mui-

Bijna volwassen kerkuil...

Drie jonge steenuilen...

zenstand ook sterk fluctueert. Bij de steenuilen was er echter geen grote afname te zien van broedsels en jongen. Bij de kerkuilen begon het broeden heel voorzichtig met slechts een klein aantal broedsels met kleine nesten van 2 of 3 jongen. Na de droge periode kwamen in augustus van dit jaar de kerkuilen op zeker 14 plaatsen alsnog tot broeden met grote nesten van 4

tot 6 jongen. Mogelijk door de zeer natte perioden in september zijn in een aantal kasten de eieren niet uitgebreed.

In overleg met de zoogdierenwerkgroep denken we dat de droge en warme periode veel invloed heeft op de muizenstand en dus ook de broedresultaten voor kerkuilen. Hiernaar is nog geen echt onderzoek gedaan en het zou interessant zijn dat te kunnen monitoren.

De Uilenwerkgroep kan nog wel wat leden gebruiken en met name mensen die met een ladder op stap kunnen.

hierom

Onbezorgd over de toekomst kijken onze kinderen ons aan. Hierom doen wij het in de Hoeksche Waard écht anders!

Groene energie, maar niet zoals je gewend bent. Want HoekscheWaardDuurzaam | om vormt samen met tientallen andere coöperaties het om | nieuwe energie collectief. Het verschil? Wij zijn non-profit. Bij ons worden dus alle opbrengsten geïnvesteerd in het verlagen van de energietarieven en in nieuwe duurzame projecten in de Hoeksche Waard. Hierom profiteer jij direct mee.

Hoe groter ons collectief, hoe lager de tarieven en hoe duurzamer jouw omgeving. Zo versnelt onze beweging de energietransitie en maken we duurzame energie betaalbaar voor iedereen! En omdat we een coöperatie zijn, bepaal je dus bij ons hoe we de Hoeksche Waard verduurzamen.

Jouw energie? Die wordt gewoon hier opgewekt in de Hoeksche Waard, dankzij bijvoorbeeld het zonneproject Vierwiekenplein in Oud-Beijerland. Hiermee hebben betrokken burgers de regie in eigen handen genomen en lokale energie mogelijk gemaakt, zodat jij eenvoudig kunt bijdragen aan een leefbare wereld voor jouw kinderen en kleinkinderen. Bovendien help je de Voedselbank Hoeksche Waard: die ontvangt voor elke nieuwe klant van HoekscheWaardDuurzaam | om een premie van 20 euro.

Waarom HoekscheWaardDuurzaam | om?

- Hoe meer mensen meedoen, hoe lager de energieprijzen
- Geen winstoeigmerk, maar winst voor jou en het milieu
- Cijfer 10 van de Consumentenbond en Greenpeace
- 100% duurzame energie, opgewekt in de Hoeksche Waard
- Voor iedere nieuwe klant gaat 20 euro naar de Voedselbank

Wij zijn om! Jij ook? Stap over op lokale energie via samenom.nl/hierom

HW Duurzaam | om

Herdenking 600 jaar Sint Elisabethsvloed in 2021

Henk de Koning

Tijdens de meeste, door HWL georganiseerde, excursies komt vaak de Sint Elisabethsvloed ter sprake, die in de nacht van 18 op 19 november 1421 in de Grote Waard plaatsvond. Het oostelijke gedeelte van de huidige Hoeksche Waard, zeg maar globaal het oosten van de Keizersdijk lopend van Strijen, Cillaarshoek en Maasdam, was in die tijd een deel van de Grote Waard en de Keizersdijk de westelijke grens hiervan. De vloed werd veroorzaakt door een zware noordwesterstorm, gevolgd door een hoge stormvloed.

Goede dijken hadden hier geen probleem mee hoeven te hebben, maar het dijkonderhoud was verwaarloosd vanwege een oorlog tussen stedelingen en adel, ofwel de zogenaamde Hoekse en Kabeljauwse Twisten. Het geld voor het dijkonderhoud werd gebruikt voor het oorlog voeren. Ook binnen- en buitendijks winnen van veen, het zogenaamde moerneren voor brandstof en het winnen van zout, ondermijnden op sommige plekken de dijken van de Grote Waard.

Dit alles heeft in die bewuste nacht geleid tot het bij Broec (vanuit Strijen gezien zou dit nu in het Hollands Diep liggen) breken van de dijk waardoor de Grote Waard volliep. Ook het breken van de dijk bij Werkendam wordt als een van de oorzaken hiervan gezien. In annalen is sprake van 72 dorpen die in de golven verdwenen zijn en duizenden slachtoffers. Aan de westzijde van de Keizersdijk liepen o.a. het achter Strijen liggende land en het land van de Kartuijzen 'Munnikenland' bij Westmaas onder water.

Als je meer wilt lezen over deze ramp, dan wil ik graag verwijzen naar onze website www.hwl.nl en zoek onder 'De Hoeksche Waard' het 'Ontstaan van de Hoeksche Waard' op. Tevens is op 'www.youtube.com' en zoekargument 'Sint Elisabethsvloed' een verhelderende video te vinden van RTV Dordrecht over deze vloed. De laatste informatiebron relateert het aantal dorpen tot 16 en het aantal dodelijke slachtoffers tot 200. Ook de impact van de dijkdoorbraak bij Broec wordt ter discussie gesteld vanwege de dikteverschillen in bodemlagen.

Namelijk een dunne bodemlaag met zeeschelpjes en hier bovenop een dikke laag van 5 meter rivierklei. Hiermee wordt aannemelijk dat de

verdwenen de inkomsten van de grondeigenaren en hierdoor staken deze na de ramp alle energie in het herbedijken van het onder water gelopen land. Aan de westelijke kant van de Keizersdijk lukte dit sneller dan aan de oostelijke kant vanwege onenigheid. Dit resulteerde in 1437 al tot de inpolderingen van het Oudeland van Strijen en de Oud-Heinenoordse Polder. Al snel gevolgd door vele inpolderingen aan de westzijde van de Keizersdijk. Pas in 1471 en 1593 was er sprake van inpolderingen aan de oostzijde van de Keizersdijk namelijk de Polder Oud Boneventura en Polder Nieuw Boneventura. Uiteindelijk werd de Hoeksche Waard in 1954 60 polders groot na de inpoldering van de Pieters- en Leendertspolder. Het jaar 1421 was het einde van een gebied wat na eeuwenlange moeizame werkzaamheden tot ontwikkeling kwam, maar ook het begin van de Hoeksche Waard. Het begin van onze jaartelling is eigenlijk 1421, dus volgend jaar bestaan wij 600 jaar.

Wellicht is het hierom heel passend dat in 2021 passende vormen van herdenkingen plaatsvinden. Hierbij valt te denken aan een tentoonstelling, presentaties, herdenkingsbijeenkomst, artikelen in kranten en tijdschriften, lesbrief voor de scholen, excursies, muziekuivoering en **geachte lezer bedenk het maar.**

Daarom een verzoek om interessante gedachten over herdenkingsactiviteiten te sturen naar koningboer@gmail.com.

Sint Antoniepolder met Poldersche Molen...

Polder Het Munnikenland...

dijkdoorbraak bij Werkendam belangrijker was voor het vollopen van de Grote Waard dan de doorbraak bij Broec. Ook de snelheid waarmee de vorming van de Biesbosch heeft plaatsgevonden wordt hiermee gerelativeerd.

De Sint Anthoniepolder aan de westzijde van de Keizersdijk bleef gespaard, alsmede het stuk dijk tussen Strijen en Maasdam. Door de ramp

Al is het nog wat vroeg, de redactie wenst al haar lezers alvast een heel fijne kerst, een veilige jaarwisseling en vooral een gezond 2021 toe!

Wintercursussen januari t/m maart 2021

Let op: onderstaande activiteiten zijn i.v.m. afgekondigde coronamaatregelen onder voorbehoud. Aanmelden verplicht via cursussen@hwl.nl in verband met maximaal toegestane deelnemers.

Zaterdag 2, 16 en 30 januari Praktijkcursus Snoeien van (hoogstam) appel- en perenbomen

9.30-12.00 uur
 Boomgaard Gatsedijk, Maasdam
 Door: Gaëlle Cagé en Cees Mesker
 Geen kosten
 Aanmelden via cursussen@hwl.nl (max. 8 deelnemers!)

Maandag 18 januari Bos, grienden en knotbomen in de Hoeksche Waard

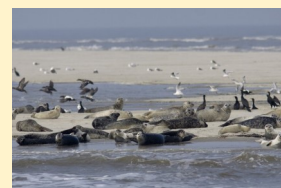
19.30-22.00 uur
 NLC, Veerweg 1c, 3281 LX, Numansdorp
 Door: Cees Mesker

Zaterdag 23 januari Gevolgd door knotten op locatie

Kosten HWL/niet-HWL € 6,00 / € 10,00
 Aanmelden via cursussen@hwl.nl

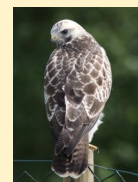
Dinsdag 26 januari Zeehonden in Nederland

20.00-22.00 uur
 NBC Klein Profijt, Zalmpad 11, 3261 MD Oud-Beijerland
 Door: Martijn Verweijen
 Kosten HWL/niet-HWL € 3,00 / € 5,00
 Aanmelden via cursussen@hwl.nl

Dinsdag 16 februari Roofvogels in de Hoeksche Waard

20.00-22.00 uur
 NBC Klein Profijt, Zalmpad 11, 3261 MD Oud-Beijerland
 Door: Martin Mollet
 Kosten HWL/niet-HWL € 3,00 / € 5,00
 Aanmelden via cursussen@hwl.nl

Dinsdag 9, 16, 23 februari Wilgenhouten (tuin)meubeltjes maken

13.00-15.00 uur
 Verzamelen bij NBC Klein Profijt, Zalmpad 11, 3261 MD Oud-Beijerland
 Door: Wim Pak en Ton de Waard
 Kosten HWL/niet-HWL € 15,00 / € 25,00
 Aanmelden via cursussen@hwl.nl

Woensdag 10 en 24 maart Planten in de lente

19.30-21.30 uur
 NLC, Veerweg 1c, 3281 LX, Numansdorp
 Door: Elza van Dorsser-Benne

Zaterdag 27 maart Gevolgd door excursie (plaats nog nader te bepalen)

14.00-16.00 uur
 Kosten HWL/niet-HWL € 9,00 / € 15,00
 Aanmelden via cursussen@hwl.nl

Nieuwe leden (12) vanaf 01-8-2020

Tom Jongejan	Heinenoord
Marlies Nijssen	Heinenoord
De heer C. Voordijk	Mijnsheerenland
De heer J. Damsteegt	Oud-Beijerland
Anja van Hamburg	Oud-Beijerland
Peter van Dis	Nieuw-Beijerland

Jolein Smit	Numansdorp
Annemiek Verrijp	Rijswijk
Maarten de Vries	Puttershoek
Anne Derksen	Oud-Beijerland
Ole van der Velden	Mijnsheerenland
Nina Grootendorst	Mijnsheerenland

Hoe ziet Klein Profijt er over 25 jaar uit? (deel 4)

Ruud Horijon

Op 12 oktober jl. is het 25 jaar geleden dat het natuurbezoekerscentrum (NBC) Klein Profijt – tevens het nieuwe onderkomen van onze vereniging - officieel werd geopend. In de voorgaande drie edities van de Waardzegger gingen we in op de voorbereiding, de bouw en de ontwikkelingen in de afgelopen 25 jaar. Nu het vierde en laatste deel, waarin de vraag centraal staat hoe Klein Profijt er over 25 jaar in 2045 uit kan zien. Een toekomstvisie van vijf, zeer betrokken HWL-leden.

Joost Kievit, oud voorzitter, projectleider toekomst NLC en lid werkgroep duurzaamheid.

Joost Kievit, oud voorzitter, projectleider toekomst NLC en lid werkgroep duurzaamheid:

“Tegen gaan van de aanleg van een verstorende industriehaven op de Staart voor natuurgebied Klein Profijt en omgeving, was de primaire drijfveer voor het maken van een plan voor het behoud van de zalmvisserij en omgeving. Dat is geweldig gelukt. De haven is niet aangelegd, het natuurgebied is behouden en vergroot en een ook de afgebrande zalmvisserij is weer opgebouwd en ontwikkeld tot het prachtige ontmoetingscentrum tussen mens en natuur. Dit was weer een vlieg wiel voor groei van het aantal leden en tal van activiteiten.

Klein Profijt voorziet duidelijk in een behoefte. Hoe het zich ontwikkelt de komende 25 jaar is moeilijk te zeggen. De educatieve functie vind ik de belangrijkste, daarbij moet ook gekeken worden naar goede afstemming met het NLC. De horecafunctie is ook belangrijk, maar moet wat mij betreft wel ondergeschikt blijven.

Voor wat betreft duurzaamheid is Klein

Profijt al heel vooruitstrevend, met zonnepanelen op het dak en met een natuurlijk zuivering van het afvalwater, maar wordt nog steeds voor een groot deel verwarmd op gas. In de toekomst zal dat niet meer kunnen. Omschakeling op een warmtepomp, met warmte uit de Oude Maas of – wat eenvoudiger – uit de buitenlucht, zijn nu al goed toe te passen mogelijkheden.”

Lenie van Ommen, coördinator jeugdeducatie Oud-Beijerland:

“Door Corona liggen we als jeugdeducatie al een tijd stil en zijn we bezig met het bedenken van activiteiten die nog

het enthousiasme van kinderen en begeleiders. Of dat in zijn huidige vorm zal zijn, valt te betwijfelen, omdat het vrijwilligerscorps aardig aan het vergrijzen is en aanwas van nieuwe vrijwilligers zeldzaam, ook bij het NLC in Numansdorp.

Natuurlijk zullen de methodes continue aangepast worden aan de veranderende tijd en zal er waar mogelijk gebruik gemaakt worden van moderne technieken. Dit alles om de jeugd te laten ervaren dat het leuk en spannend is om in de natuur te zijn en dat er buiten van alles valt te ontdekken. Kinderen zijn per slot van rekening de natuurbeliezers van de toekomst.”

Theo Schuurmans, coördinator aquatische werkgroep:

“De mens en zijn gedrag valt op te splitsen in twee kampen. Ik behoor zelf tot “de positivo’s”, maar ik ben doodsbenauwd voor de gevolgen van het gedrag van die andere groep. Onze rivieren zijn gelukkig schoner en worden langzaam maar herbevolkt door vissoorten van weleer, zalm, houting en steur. Mede door het “Haringvliet kierebeleid” van nu en in de toekomst, kan dit gebeuren. Maar door de exponentiële opwarming van de aarde en het ontsluiten van polder barrières, krijgen ook exotische dieren met een negatieve impact op de natuur, toegang tot onze poldersloten en kreken. Deze

Reina Schol en Lenie van Ommen (rechts) planten een boom voor de toekomst.

wél te organiseren zijn. Het valt dan niet mee om door te kijken naar hoe de jeugdeducatie er over 25 jaar uitziet. Ik hoop dat natuureducatie ook in de toekomst zijn plaats in de maatschappij mag behouden en beter nog: versterken. Want bij iedere les weer zien we

Foto: Sander van der Linde

Een nieuwe soort in zoetwater is de “brakwatergrondel”. Voorjaar 2020 tijdens het glasaal onderzoek in het Haringvliet en Hollands Diep, voor het eerst gevangen door leden van HWL's Aquatische werkgroep

invasieve exoten zijn oorspronkelijk vaak afkomstig uit verre landen. Niet alleen visvriendelijke passages of het verbinden van waterwegen tussen het Oosten en Westen, ten faveure van de handel over water, alsmede roekeloosheid van de mens, faciliteren kolonisatie van vreemde vissoorten of kreeftachtigen in Nederland. Hoe dit zal uitpakken over 25 jaar, valt niet te voorspellen.”

Merijn van den Hoogenhoff, beheerder van Klein Profijt.

Merijn van den Hoogenhoff, beheerder NBC Klein Profijt:

“Als men mij in 1995 gevraagd zou hebben hoe het bezoekerscentrum er vandaag voor zou staan en uit zou zien..., dan had ik dat niet geweten. Maar iets vertellen over het centrum in 2045, is met de kennis/ervaring van nu, iets gemakkelijker.

We kunnen met zekerheid zeggen dat de beleving van de natuur hand in hand zal gaan met digitale mogelijkheden. Denk aan apps die jou kunnen

vertellen wat we zagen of misschien gaan zien. Veel beter nog dan nu. Ik ben ervan overtuigd dat de werkgroep educatie dan in en om ons centrum heel veel zal werken met digitale hulpmiddelen.

De exposities zullen een combinatie zijn van visuele, digitale en klassieke middelen. Stel je voor dat er bij een foto van een vogel een QR code staat, die als je hem scant, jou laat horen hoe hij klinkt, waar hij voorkomt en een mooi holografisch beeld van de vogel in vlucht. De ICT zal een belangrijke rol spelen bij het natuurbeschermingswerk.

Ook verwacht ik dat NBC Klein Profijt nog steeds het centrum is waar wandelaars fietsers en anderen elkaar ontmoeten en ondertussen kennis opdoen over natuur, milieu en de (nog steeds) prachtige Hoeksche Waard.”

Els van Veen, scheidende voorzitter HWL:

“Door alle technische ontwikkelingen zullen vergaderingen van werkgroepen etc. steeds meer digitaal plaatsvinden. Maar Klein Profijt zal hét fysieke trefpunt zijn en blijven voor de HWL-ers. Het sociale contact tussen vrijwilligers is naast het plezier in het werk het meest belangrijk in het vrijwilligerswerk. Dit is een menselijk behoefte, waarbij het beleven van, de emoties en betrokkenheid bij wat men doet met elkaar worden gedeeld. Dit moet een fysieke plek hebben. Mede omdat men elkaar in Klein Profijt ontmoet, ontstaan er verbindingen waardoor nieuwe ideeën en ontwikkelingen een mooie voedingsbodem vinden. Dit is belangrijk om met elkaar HWL te blijven bestaansrecht te geven.

Els van Veen, scheidende voorzitter HWL.

Klein Profijt wordt voor een groot deel gerund door vrijwilligers. Het vinden van vrijwilligers wordt er niet makkelijker op, zeker als het gaat om ondersteunende functies (ICT, communicatie, onderhoud en gebouwen beheer, bestuur e.d.) Onze professionele formatie is de laatste jaren al langzaam toe genomen en het is, denk ik, onvermijdelijk dat die trend zich voortzet. Maar de kernactiviteiten (natuurbeheer, educatie, beleidsbeïnvloeding en biologisch onderzoek) zijn toch afhankelijk van innerlijke drijfveren van mensen die zijn begaan met natuur en milieu. Ik ben er van overtuigd dat die mensen zullen blijven opstaan.”

Aanzichtkaart, 2045

Zeehondenpopulatie bij Klein Profijt

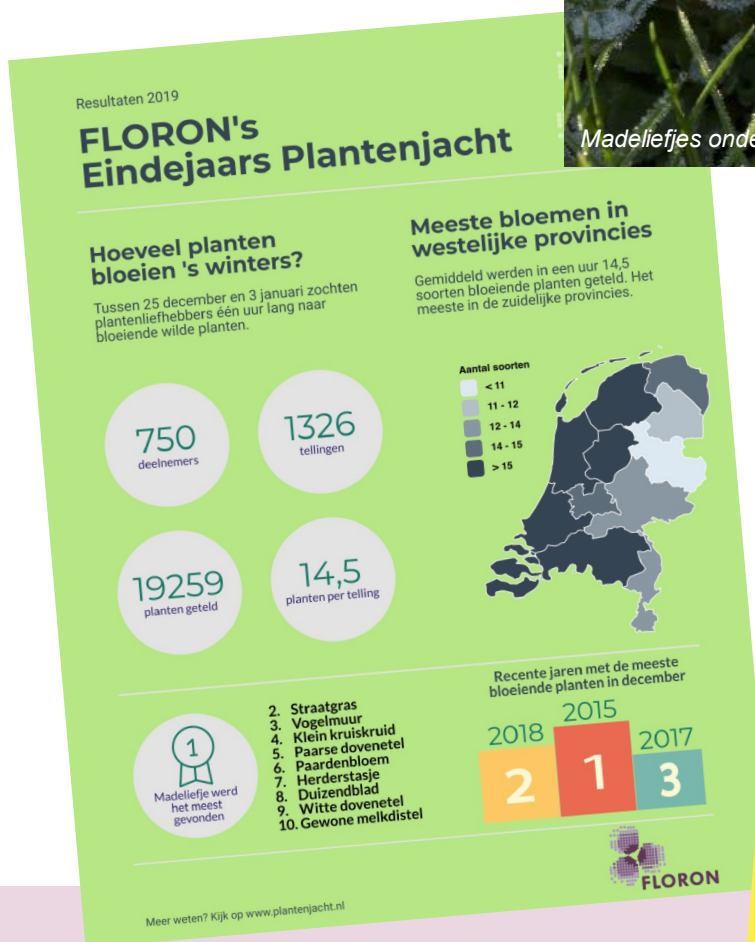
Foto: werkgroep innovatie

Floron's Eindejaars Plantenjacht

Elza van Dorsser-Benne (Plantenwerkgroep)

Heeft u meegedaan in 2018 en 2019. Bloeiende planten zoeken in de periode tussen 25 december en 3 januari? Ook dit jaar organiseert Floron deze opmerkelijke "jacht" op plantjes.

FLORON organiseert deze winter voor de zevende maal de Eindejaars Plantenjacht in een ogenschijnlijk onmogelijk periode: midden in de winter! Tijdens de kerstvakantie gaan plantenliefhebbers overal in Nederland op zoek naar bloeiende planten. We zijn benieuwd hoeveel verschillende planten er dan nog in bloei staan en welke bloeiende plant het meest wordt gezien.

Maar u begrijpt, ditmaal is het anders; Covid-19 houdt ons in ieder geval creatief.

Jij kunt ook meedoen! Als we de ruimte krijgen van de regering, dan organiseert de Planten Werkgroep HWL een plantenjacht excursie (dus onder voorbehoud!). Daar leest u dan t.z.t. over in het Kompas en op de HWL-site. Nieuw dit jaar is dat iedereen zelf op pad kan gaan, met het gratis botanisch stoepkrijtpakket. Zoek op internet: *Floron, Eindejaars Plantenjacht* op.

Vindt u het fijn als er lid van de plantenwerkgroep meeloopt, schrijf dan een briefje naar mij: edorsser@xs4all.nl.

De FLORON's Eindejaars Plantenjacht is opgezet met steun van het Prins Bernhard Cultuurfonds, Stichting Fondsen KNNV, Van der Hucht de Beukelaar Stichting en Dinamofonds.

De regels zijn eenvoudig:

- 1) Kies een moment van 25 december (Eerste Kerstdag) t/m 3 januari, met goed weer voor een wandeling.
- 2) Noteer gedurende één uur alle wilde en verwilderde planten die in bloei staan (geen tuinplanten).
- 3) Je hoeft geen aantallen te noteren. Gebruik de zoekkaart om planten op naam te brengen.
- 3) Geef de resultaten door aan FLORON door het meldingsformulier www.floron.nl/plantenjacht/telling in te vullen
- 5) Laat ook zien wat je gevonden hebt op Twitter met [#plantenjacht](https://twitter.com/plantenjacht).
- 6) En deel je mooiste foto's op onze Facebook-pagina www.facebook.com/FLORONNederland/?fref=ts of die van jezelf. Zo maak je andere natuurliefhebbers enthousiast om ook mee te doen!

plantenzoekkaart

Joops PRIKBORDte bekijken waard:

De Facebookpagina van
"Nationaal Landschap
Hoekschewaard!"

Voor de meest recente
informatie kijken op
www.hwl.nl

deadline kopij inleveren!

31 januari (lentenummer)
Verwachte uitgifte rond
1 maart 2021!

Houd het veilig, houd afstand!

Ja..! Noteert U even..!

TAPIJT- & MEUBILAIR REINIGING

ALLES VLOT WEER SPIC & SPAN

Reiniging van tapijt en karpetten, schoonmaak van stoelen, trappen, gordijnen, enz.
Ook verhuur van schoonmaakacties!

Mobiele Stoomcleaning M.K. Tuk

Walewegje 28 - 3291 AW - Strijen
tel 078-674 2850 / 06-511 80 985
mennotuk@gmail.com

Kerkstraat 2, 3291 AL Strijen
www.siemwoningstoffering.nl
info@siemwoningstoffering.nl
0619346085

Voor alle facetten van veiligheid en dienstverlening
ten behoeve van ondernemers op bedrijventerreinen.

www.parktrust.nl

Let op: onderstaande activiteiten zijn i.v.m. de afgekondigde coronamaatregelen onder voorbehoud. Het is nog niet zeker of alle excursies kunnen doorgaan.

Aanmelden is verplicht in verband met het maximaal toegestane deelnemers.

Voor actuele informatie: zie HWL website en Het Kompas.

Woensdag 30 december

Oliebollenwandeling

13.00-15.30 uur

Grote parkeerplaats langs Buitendijk, 3292 LB vanuit Sas links, voorbij einde Wielweg/Schenkeldijk te Strijen

Aanmelden via excursies@hwl.nl

Zaterdag 23 januari

Dorpswandeling Oud-Beijerland

10.00-12.30 uur

Open Hofkerk, Willem van Vlietstraat 2a, 3262 GM, Oud-Beijerland

Aanmelden via excursies@hwl.nl

Zaterdag 13 februari

Wandeling Kuipersveer, bezoek knotploeg

09.30-12.00 uur

Kuipersveer t.h.v. oude haven, Heinenoord

Aanmelden via excursies@hwl.nl

Zaterdag 6 maart

Wintervogels en Erfgoed in de Oeverlanden

13.30-16.00 uur

Parkeerplaats Buitendijk 1, Strijensas (nabij 't Veerhuis)

Aanmelden via excursies@hwl.nl

Zaterdag 10 april

Ontdek de Heemtuin en de Hervormde Kerk in Piershil

14.00-16.00 uur

Hervormde kerk, Voorstraat 24, Piershil

Aanmelden via excursies@hwl.nl

Zondag 18 april

Wandel- en vogelexcursie in het Oudeland van Strijen

11.00-13.00 uur

Parkeerterrein verzorgingshuis "Grote Weide", Grote Weel 1, 3291 DA, Strijen

Aanmelden via excursies@hwl.nl

Zaterdag 8 mei

Water- en weidevogels in polder Groot Koninkrijk en Mijlbos

13.30-16.00 uur

Parkeerterrein Mijlbos/Nieuwlandse bos, t.h.v. Molendijk 67, 3295 LD, 's-Gravendeel

Aanmelden via excursies@hwl.nl

Kijk voor meer en meest recente informatie op www.hwl.nl

Kosten standaard excursie: leden € 3,00, niet leden € 5,00

Kinderen tot en met 12 jaar € 2,00

Vacaturebank

Weekend gastvrouwen/heren gezocht

Dankzij een enthousiaste groep vrijwilligers kan het **Natuurbezoekerscentrum Klein Profijt** ook op zaterdag en zondag open zijn. Zij zorgen er voor dat bezoekers zich welkom voelen door een praatje te maken, informatie te geven, te wijzen op wat er in en om Klein Profijt te zien/doen is, enz. En natuurlijk om de gasten te voorzien van een drankje en/of een hapje. Intussen kunnen we wel wat versterking gebruiken en zijn we op zoek naar mensen die het leuk vinden om ongeveer 1 keer in de 4 à 5 weken op een zaterdag of zondagmiddag van 12.00 tot 17.00 dienst te doen. In een dienst wordt altijd met twee personen gewerkt, dus nooit alleen. Als het u wat lijkt of als u meer informatie wilt, neemt u

dan contact op met Leny Goedhart via kantoor@hwl.nl of 0186-621888

Verder is er behoefte aan **vrijwilligers** voor:

- lid werkgroep lezingen
- Web redacteurs
- bestuurslid educatie
- ICT
- versterking terreinbeheer
- versterking werkgroep markten
- iemand die de bibliotheek in Klein Profijt wil moderniseren

De Hoekse Bijenkorf

**puur natuurlijke honing
uit eigen streek
koud geslingerd**

- In- en verkoop van honing
- Keurmeester
- Specialist bijenproducten
- Verhuur bijenvolken voor bestuiving

- Streek- en puurmarkten
- Verkoop van pro polis producten
- Certificaat erkend streekproduct
- Workshops
- Zwermverwijdering

Imker **FLIP WOLS** info@dehoeksebijenkorf.nl

06-21818946 Nassaulaan 140 3297BJ Puttershoek

www.dehoeksebijenkorf.nl/

QUADRAAT
QUALITY PRINTING

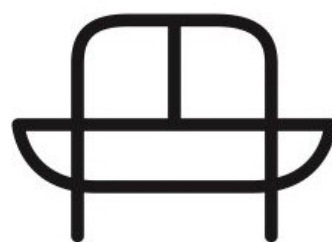
- Huisstijl
- Promotie
- Verpakkingen
- Presentatie, displays
- Signing
- Stickers, labels
- Direct mail
- Buitenreclame
- Bedrijfs- en winkelinrichting
- Specials op hout, metaal, kunststof

WWW.QUADRAAT.NL

Jan van der Meijdenstraat 25 | 3261 LZ Oud-Beijerland | t 0186 61 72 33 | e info@quadraat.nl

HW
werkt!
Werk voor iedereen

DOMINIKQ
MEUBELSTOFFEERDERIJ

Oostdijk 187 - 3261 KE - OUD-BEIJERLAND
0186 - 621 430 - www.dominikq.nl

Spreek online af bij kapsalon **Capili** en kies je eigen korting

Kijk op www.Capili.nl

X Capili

hart
voor **REGELEN**

Deze zomer genieten van een
opgeruimde schuur, garage,
zolder of caravan?

Laat mij het regelen!

Tel: 06 13193313
Mail: m.denboer@hartvoorregelen.nl

Neem nú een
abonnement

Dichtbij
af te halen

Mét verrassende
recepten!

Welkom bij de boer!

Kijk op onze site
voor het actuele
programma.

Geniet wekelijks van biologische groenten, fruit,
aardappelen en speltpasta van boerderij Landzicht.

Landzicht biologisch
groentenabonnement.nl
Boerderij Landzicht
Mees en Ageeth Visser
Broekseweg 2a, 3291 LA Strijen
info@groentenabonnement.nl
www.groentenabonnement.nl

waardzegger

Kies voor biodiversiteit in úw Hoeksche Waard!